

SZAKDOLGOZAT

Hegy Gábor
Vidékfejlesztési
agármérnöki szak

2023



MATE
Georgikon Campus

**HEREND VÁROS TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI
FEJLŐDÉSE 2013-2021 KÖZÖTT**

Belső konzulens: Dr. habil. Bali Lóránt
egyetemi docens

Vidékfejlesztés és
Fenntartható Gazdaság Intézet

Készítette: Hegyi Gábor

Vidékfejlesztési agrármérnöki alapképzési szak

Készthely

2023

1. Tartalomjegyzék

1. Tartalomjegyzék	1
2. Bevezetés	2
3. Szakirodalmi feldolgozás.....	6
4. Saját vizsgálat	8
4.1. Anyag és módszertan.....	8
4.1.1. Adatbázis.....	8
4.1.2. Módszertan	8
4.2. Herend jellemzése.....	11
4.2.1. A település története.....	11
4.2.2. Földrajzi elhelyezkedés	16
4.2.3. Természeti adottságok.....	16
4.2.4. Közlekedés	17
4.2.5. Infrastruktúra.....	18
4.2.6. Oktatási és nevelési helyzet.....	23
4.2.7. Az egészségügy és szociális ellátás.....	24
4.2.8. Demográfiai helyzet és társadalmi mutatók	25
4.2.9. Foglalkoztatási mutatók	30
4.2.10. Az önkormányzat és a gazdasági mutatók	32
4.2.11. Herend szociális hálój.....	48
4.2.12. A 2013-2021 időszakban elnyert pályázatok	52
5. Összegzés és következtetések	54
6. Összefoglalás	59
7. Mellékletek	61
8. Irodalomjegyzék	64
9. Ábrák és táblázatok jegyzéke.....	69
10. Nyilatkozatok.....	70

2. Bevezetés

2014-ben, saját döntésemnek és a családom támogatásának köszönhetően, hosszas megfontolás és előkészítés után életemben jelentős változás állt be. A barátommal, aki 2014-ben már két év kihagyással öt ciklusban volt a képviselő-testület tagja, egy a település és magunk számára is sorsfordító döntést hoztunk. Egy jól elkészített és előkészített programmal indultunk Herenden a helyhatósági választásokon. Ő, mint polgármesterjelölt, én, mint képviselőjelölt. Természetesen, mivel jól el- és előkészítettük, így a képviselő-testület minden helyére volt saját jelöltünk. A kampány annyira sikeres volt, hogy őt, mint polgármestert és engem, illetve öt képviselőjelölt társamat megválasztottak. A jégkorongban ezt sorcserének hívják. A teljes testület lecserélődött a szavazók bizalmának köszönhetően.

Az előzményekhez ismeretéhez hozzátartozik a rendszerváltásig történő rövid visszatekintés:

A rendszerváltást követő első, demokratikus helyhatósági választáson, ahogy sok-sok településen is, a lakosság bizalmat szavazott a korábbi tanácselnöknek, hiszen volt gyakorlata a településvezetésben, szervezésben, gazdálkodásban, az emberekkel való kapcsolattartásban. Nem is lehetett senkinek szemrehányást tenni azért, mert a lakosság bizalmat szavazott egy tapasztalt és hozzáértő polgármesterjelöltnek. Az 1990-es választásokon győzött, majd az 1992-es időközi választásokon nem sikerült nyernie, de az azt követő 1994-esen és az 1998-ason ismét őt választották meg polgármesternek. Valójában ezek az évek az egész képviselő-testületnek is a tanulóévei voltak. Teljesen új volt a feladat, nem a központilag irányított akarat végrehajtása volt a cél, hanem a lakosság érdekeinek messzemenőig való képviselete. Majd 2000-ben jött egy képviselő-testületi önfelosztás, melynek egyenes következménye az időközi választás lett. A korábbi polgármester már olyan mennyiségű hibát, akaratlan, egyesek szerint akaratlagos, az önkormányzat és a lakosság számára is hátrányos döntést hozott, melyhez a képviselőtestület nem szeretett volna tovább asszisztálni. Az időközi helyhatósági választást egy helyi vállalkozó, mint polgármester-jelölt nyerte meg. A korábbi polgármester még képviselőként sem jutott be a testületbe. A nép döntött, teljesen törölte a közéletből. Az új polgármester a következő, 2002-es rendes választást is megnyerte. Azonban itt is voltak problémák, hibás döntések sorozata, melyek nem feltétlen csak a település érdekeit szolgálták. Önfelosztás lett ismét a következmény. Már 2004-et írtunk. Majd érkezett 10 szűk esztendő. A korábbi polgármester hitelek felvételével a költségvetési egyensúlyt elbillentette a negatív tartományba. A 2004-es nyertes polgármestert a porcelánmanufaktúra adta. A manufaktúrától

elszakadt, volt igazgatósági tagot választották meg a herendiek polgármesternek. A megválasztott polgármesternek, akárcsak a volt tanácselnöknek, erősen aktív, 1990 előtti múltja van. Közgazdász végzettségét ismerve a képzettsége megvolt arra, hogy a korábbi évek költségvetési hiányát, mely közel 500 millió forint volt, mérsékelje, megszüntesse. A rendszerváltás előtti kapcsolatait felhasználva az elvi lehetősége is megvolt, hogy a krízishelyzetből kivezesse településünket. Hiszen a kormányzópárt is más volt 2010 előtt, mint ma. Az adóssághegyet az önkormányzat egészen 2013-ig tolta maga előtt. Azonban 2013-ban Magyarország kormánya eltörölte az önkormányzatok adósságállományát. Az összes önkormányzatét Magyarországon és a teljes adósságállományt. Herend esetében az összeg 258 746 000 forint volt. A kormány döntése tanúsítja az összefogás erejét, amellyel megmenti az itt élők otthonát, szeretett környezetét és amellyel fölemeli és sikeressé teszi Magyarországot. A tíz szűk esztendő rányomta a bélyegét a lakosság hangulatára is. Az emberek érdektelenek voltak, szinte nem éltek közösségi életet. Pénz nélkül rendezvényt, közösségi életet finanszírozni nem lehetett, akkoriban sok esetben a tanárok bérére sem volt elegendő pénze az önkormányzatnak. Abban a tíz évben azt lehet mondani, hogy Herenden semmi nem történt. Már az is örömteljes volt, amikor a kötelező önkormányzati feladatok finanszírozása részben, esetleg teljesen megoldódott. Ebben szintén csak a kormányzati támogatásra támaszkodhatott önkormányzatunk. Ez az ÖNHIKI támogatás, az önibájukon kívül hátrányos helyzetbe került önkormányzatok kiegészítő költségvetési támogatása.

Elérkezett 2014-ben a soron következő önkormányzati választás. A 20 éve képviselőként a településért dolgozó polgármesterjelölt nyerte a választást. Több mint a szavazatok 50%-át megszerezte, a korábbi polgármester és egy másik jelölt együtt nem kapott annyi szavazatot, amennyit a nyertes polgármesterjelölt. A jelölt a mai kormánypárt színeiben mérettette meg magát. A kampány során eljött kampányolni az országgyűlési képviselő, a fejlesztési miniszter, neves személyiségek, akik több lakossági fórum keretében mind minket támogattak. A lakosság változás iránti hatalmas igényét az is jelezte, hogy a korábbi képviselők közül, akik igazi öregeknek számítottak és több cikluson keresztül képviselték a lakosságot, természetesen megmérettették magukat, azonban senki nem jutott be a testületbe. A teljes képviselő-testület új, friss, fiatal tagokból állt, akiket a polgármester és a polgármestert támogatók szintén támogattak. A választást követően minden lehetőséget megragadtunk ahhoz, hogy a legnépszerűbb, 100% intenzitású pályázatokon eredményesen vegyünk részt. A 2014-2021 években több, mint 1,8 milliárd forint pályázati támogatást nyert el településünk. Városunk a rendszerváltás óta nem kapott annyi támogatást összesen, mint amennyit a 2014-2021 években. A település épült-szépült, fejlődött, kivirágzott. Időközben a

Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt. beruházásában irányonként 2 sávós autópályára bővült a település mellett elhaladó 8. számú főút. A vármegyeszékhely, Veszprém a lakosság számára így biztonságosabban és gyorsabban elérhetővé vált. A Veszprémből kitelepülőknak vonzó kisvárosunk célpontja lett. 2014 előtt az önkormányzat 14 évig próbálta értékesíteni az építési telkeket, sikertelenül. Azonban a város fejlődése, az infrastruktúra bővülése-fejlődése igen élhetővé és szerethetővé tette a korábban kis szürke településünket. Természetesen a fejlődés egyenes következményeként a telekértékesítés is fellendült.

2019-ben újabb önkormányzati választás következett. Itt meg kell jegyeznem, hogy a 2014-2019 és a 2019-2024-es önkormányzati választási ciklusok 5 évesek a korábbi 4 éves ciklusokkal szemben. Egy jogszabály módosította ezt a két ciklust 5 évesre, hogy a települési és országgyűlési választások ne befolyásolják egymást és ne essenek ugyanarra az évre. A két 5 éves ciklust követően visszatér a 4 éves választási ciklus és 2 év különbséggel lesznek megtartva az országgyűlési és az önkormányzati választások (Internet1). Az önkormányzati választás kampánya és a választás napja is szolgált nem kis meglepetéssel. A sikeres és regnáló polgármesternek nem akadt kihívója. Valószínű, hogy senki nem gondolta azt, hogy ő jobban képes lenne ellátni a polgármesteri feladatokat, mint a jelenlegi és sikeres polgármester. Egyedüli jelöltként természetesen elnyerte ismét a választók bizalmát. A képviselő testületben is változások történtek, a korábbi hat képviselő közül csak ketten jutottunk be. A választások történetében Herenden még nem fordult elő, hogy csak egy polgármesterjelölt legyen, illetve a 11 fő képviselőjelölt is nagyon alacsony jelöltszám volt. A polgármesterre leadott szavazatok 28%-a érvénytelen volt. Számszerűsítve a 934 szavazatból 261 érvénytelen és 673 érvényes (Internet2). Nem hivatalos információk szerint az érvénytelen szavazólapok zöme a polgármesternek szánt üzenetekkel, rajzokkal volt díszítve, egy része meg egyszerűen nem volt ikszelve. Talán az lehetett az oka, hogy egyetlen polgármesterjelölt lévén a szavazópolgár számára nem volt támogatható jelölt. Véleményem szerint a polgármestert támogatók sokasága maradt távol a szavazóurnáktól, hiszen ő volt az egyetlen jelölt, így akár egy érvényes szavazattal is megnyerte volna a választást, ezért nem mentek el szavazni. Itt érdemes kicsit megállni és elemezni a választási eredményt és a lakosság reakcióját. Azok, akik megtisztelték a települést és elmentek vagy nem mentek el szavazni, nem mind tudják, hogy mit jelent az, hogy szabad, demokratikus és titkos szavazás. Valószínű, hogy nem tapasztalták, élték meg a rendszerváltás előtti viszonyokat, hogy értékelni tudják azt a jogot, amely feljogosítja őket arra, hogy saját maguk alakíthatják a településük, környezetük jövőjét. Szüleimtől megtanultam, hogy el kell menni szavazni és

meg kell adni a módját is. Nem öltönyben, de szépen felöltözve mentünk mindig szavazni. Az a tény, hogy elmehetünk voksolni és kinyilváníthatjuk az akaratunkat, egy tisztelgés érzést vált ki bennem és biztos vagyok benne, hogy sokan másokban is, azokkal szemben, akik nekünk, értünk ezt a jogot kiharcolták. Borzasztó, hogy emberek, a névtelenség védelmét kihasználva, a szavazólapon üzengetve fejtik ki véleményüket, nemtetszésüket. A szavazólap nem ezt a célt szolgálja. Aki ezt megtette és megteszi, nincs tisztában azzal az értékkel és értékrenddel, ami a szabad választás üzenete.

Közel 10 éve önkormányzati képviselőként, a képviselőtestület Pénzügyi, Településfejlesztési és Ügyrendi Bizottságának elnökeként, a Herendi Városüzemeltetési Közszolgáltató Intézmény intézményvezetőjeként eltökélt szándékom a települési jólét fenntartása, megőrzése, fokozása, a lakossági igények magas szintű kielégítése, településünk társadalmi és gazdasági fejlesztése.

Célom, hogy társadalmi, gazdasági, infrastrukturális és foglalkoztatási mutatók segítségével bemutathassam egy ilyen fejlett és szép település helyzetét, fejlődését, a gazdasági elemzéssel a lehetőségeit, hogyan előzhetjük meg a település népességének elöregedését, az elvándorlást, hogyan erősödjünk abban, amiben jók vagyunk, hogyan használjuk ki erősségeinket és hogyan szüntethetjük meg a gyengeségeinket. Szakdolgozatom vizsgálatának legfőbb célja, hogy Herend működését mélyebb szinteken is feltárjam, hogy a jövőben az egyetemi tanulmányaimat helyben tudjam kamatoztatni. Be fogom mutatni, hogy Herend nem egyenlő a porcelánnal. Herend nem csak a porcelángyárból áll. Sokkal több van mögötte. Egy ékszerdoboz, a táj, az emberek, az értékek, mely értékek és előnyök megőrzése az utánunk jövő generációk kötelessége is. Szakdolgozatom elkészítéséhez felhasználtam azt a rengeteg tapasztalatot, melyet képviselőként, bizottsági elnökként és intézményvezetőként szereztem, nem utolsósorban a korlátlan hozzáférést önkormányzatunk nyilvános és nem nyilvános adatbázisaihoz, a munkatársakkal, polgármesterünkkel, a jegyzőnkkel, intézményvezetőkkel folytatott sok-sok eszmecserét, ismertségem révén pedig az emberek közvetlenségét és nyíltságát, mely következtében rengeteg beszélgetés aktív részese voltam és vagyok.

3. Szakirodalmi feldolgozás

Szakdolgozatomban helyi szinten foglalkoztam Herend város helyzetével, múltjával és jövőjével. Elsőként történelmi és földrajzi irányból vizsgáltam településünket, így visszatekinthetünk városunk múltjába, a kialakulás körülményeire, sváb hagyományaink kialakulására.

Településföldrajz, településtörténet

Rengeteg információt nyertem Hudi József helyi történetíró Herend története című könyvéből, mely hozzájárult Herend múltjának fennmaradásához. A település földrajzi és geológiai adottságait továbbá Bél Mátyás: Veszprém megye leírása című műben és Beluszký Pál: A kislelvekről tárgyilagosa című könyvben olvasottak alapján jellemeztem. A közlekedést az önkormányzat településszerkezeti tervét áttanulmányozva, továbbá a Volánbusz és a MÁV, illetve az önkormányzat között zajló tájékoztatási és levelezési adatbázist megismerve jellemeztem. A helyi sváb történelem részletesebb megismerésének alapjául Arnold Mária kézírata szolgált. Az egykori körjegyző Pesovár János és helyi lakosok által fémjelzett Herend község krónikája, a volt iskolaigazgató, Kozma László által szerkesztett Herendi krónika olvasmányok adalékul szolgáltak és hozzájárultak dolgozatom elkészítéséhez. Dr. Layer Károly, dr. Sikota Győző, Molnár László művei alapján visszatekintést készítettem a Herendi Porcelángyár múltjába, megértve azt, hol és milyen körülmények között kezdődött sikertörténete.

Társadalmi, gazdasági, foglalkoztatási és infrastruktúra mutatók

A demográfia és infrastruktúra jellemzésénél segítségemre volt Zoltán Zoltán Az infrastruktúra fejlesztésének elvei és hatásmechanizmusa című műve, a herendi folyóiratok, önkormányzati adatbázisok is sok információval szolgáltak. A saját vizsgálatokhoz az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal Tájékoztatási adatbázisaiból és önkormányzati forrásokból származtattam. A gazdasági mutatók alapjául sok esetben az önkormányzat zárszámadásai, a porcelángyár Üzleti jelentései, a bizottságom számára készített kimutatások szolgáltattak adatot. A felhasznált adatokat a 2. számú táblázatban gyűjtöttem össze.

Oktatás, nevelés, egészségügy és a szociális ellátás

Felhasználtam a helyismeretemet, ismertségemet, de áttanulmányoztam Herend Város Önkormányzatának Esélyegyenlőségi Programját, Kulturális Örökségvédelmi Hatástanulmányát, egy szociális irányú pályázatunk Projekt-előkészítő tanulmányát is.

Pályázatok

A pályázati anyagok adatait a Pénzügyi Bizottsági előterjesztésekből, határozatokból, kimutatásokból és önkormányzatunk pályázati nyilvántartásából merítettem.

Továbbá az egész dolgozat megírásához felhasználtam a helyismeretemet, a lehetőségeimet, az önkormányzati adatbázisokon túl az önkormányzati intézmények adatbázisait. Segítséget jelentett rengeteg, szinte véget nem érő beszélgetés a polgármesterrel, jegyzővel, intézményvezetőkkel, munkatársaikkal, civil szervezetek vezetőivel, kormányzati vezetőkkel, környező települések polgármestereivel, vállalatok vezetőivel és az egyszerű hétköznapi emberekkel. A szakirodalmi források és a tapasztalataim, információim mellett az egyetemi tanulmányaim során hallgatott előadók, előadások és tananyagok segítették szakdolgozatom megírását.

4. Saját vizsgálat

4.1. Anyag és módszertan

Szaktervezésemben elsősorban Herend város társadalmi és gazdasági fejlődését vizsgáltam, melyhez az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal Területi statisztikájának Településszociológiai adatok adatbázisából válogattam (Internet4). A helyben nyert adatok zömében önkormányzatunk adatbázisaiból származnak (Herend Város Önkormányzata Zárószámadatai 2013-2021), így határozottabban és mélyrehatóbban vizsgálható településünk alakulásának változása. A módszertani vizsgálat a gazdasági, társadalmi, demográfiai, infrastrukturális és szociális elemekre is kiterjed, melyek elemzésekkel együtt bemutatásra kerülnek.

Az elemzés a 2013-2021 közötti évek vizsgálatára terjed ki annak érdekében, hogy a nem oly távoli múlt segítsen megérteni a Herenden végbement változásokat, azok okait és eredményeit, illetve következményeit.

4.1.1. Adatbázis

A vizsgálatokat a Központi Statisztikai Hivatal Adatbázisai alapján végeztem el (Internet4). A helyi adatbázisok az önkormányzati előterjesztések, jegyzőkönyvek, rendeletek, határozatok, pályázati anyagok, megvalósíthatósági tanulmányok, pályázat előkészítő tanulmányok és egyéb kiadványok voltak (Herend Város Önkormányzatának Esélyegyenlőségi Programja; Kulturális Örökségvédelmi Hatástanulmánya; Településszerkezeti terve; Integrált Településfejlesztési Stratégiája; Helyi Építési Szabályzata; Települési Arculati Kézikönyve; Herend Zöld Várossá fejlesztése megvalósíthatósági tanulmánya; Leromlott településrészek infrastrukturális rehabilitációja pályázat előkészítő tanulmánya; Kozma, 1995.; Fellegi, 2012).

4.1.2. Módszertan

A gyűjtött és származtatott adatokból mutatókat képeztem. Az adatelemzéshez, bemutatáshoz, ismertetéshez szövegszerkesztőt, azok ábrázolásához táblázatkezelőt használtam. A grafikonos ábrázolást részesítettem előnyben, idősoros adatokat vonal-, és oszlopdiagrammal ábrázoltam. Ezen módszer alkalmazásának a lehetőségét a regionális elemzés, a szociológia, a regionális gazdaságtan, a területfejlesztés, a vidékfejlesztés, a számvitel és pénzügyek, a településgazdálkodás és a statisztika előadásokon elhangzottak és a tananyagok elsajátítása tette számomra lehetővé. Adatok hiányában a működő gazdasági szervezetek helyett a regisztrált vállalkozások 1000 lakosra jutó számának alakulását, illetve a nyilvántartott és tartósan nyilvántartott álláskeresőik számát a munkaképes korú lakosság helyett a lakónépességhez viszonyítottam. Az elemzés során Herendre a 2013-2021 időszakra vonatkozóan a következő mutatókat alkalmaztam:

Fiatalodási index (a 0-14 évesek a 60 éves és idősebb népesség százalékában) (%)

$$\frac{\text{0-14 évesek száma}}{\text{60 éves és idősebb népesség száma}} * 100$$

Öregedési index (a 65 éves és idősebbek a 0-14 éves népesség százalékában) (%)

$$\frac{\text{65 éves és idősebbek száma}}{\text{0-14 éves népesség száma}} * 100$$

Vándorlási egyenleg (fő)

$$\frac{\text{odavándorlások száma} - \text{elvándorlások száma}}{\text{lakónépesség}} * 1000$$

Halálozási ráta (az 1000 lakosra jutó halálozások száma) (db)

$$\frac{\text{halálozások száma}}{\text{lakónépesség}} * 1000$$

Népsűrűség (fő/km²)

$$\frac{\text{lakónépesség}}{\text{terület}}$$

A vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma a lakásállomány százalékában (%)

$$\frac{\text{háztatási gázfogyasztók száma}}{\text{lakásállomány}} * 100$$

A regisztrált vállalkozások 1000 lakosra jutó száma (db/1000fő)

$$\frac{\text{regisztrált vállalkozások száma}}{\text{lakónépesség}} * 1000$$

Autópályától, gyorsforgalmi úttól, Vármegyeszékhelytől, fővárostól, nyugati határátkelőtől való távolság, km

Nyilvántartott állás keresők aránya a lakónépességből (%)

$$\frac{\text{nyilvántartott állás keresők}}{\text{lakónépesség}} * 100$$

Tartósan – legalább 12 hónapja folyamatosan – nyilvántartott állás keresők aránya a lakónépességből (%)

$$\frac{\text{tartósan nyilvántartott állás keresők száma}}{\text{lakónépesség}} * 100$$

4.2. Herend jellemzése

4.2.1. A település története

1. ábra: Herend város címere

(Forrás: Internet1)



„Herend címere: fekete és arany keskeny szélű címerpajzson négyfelé osztott mező. Az elsőben kék alapon fehér serleg utal a porcelángyártásra, a másodikban piros alapon zöld kettős tölgylevél fehér aganccsal a bakonyi tájegységnek és Herend védőszentjének, Szent Eustachnak a jelkép, a harmadik mezőben piros alapon széles ezüstös-kék csík jelzi a településen átfolyó Séd patakot, míg a negyedik kék mezőben elhelyezett kaptár és hat méhecske Herend népének szorgos életét és földhöz kötődését szimbolizálja. A kecses, fehér porcelánserleg a porcelángyártás, a gazdasági fejlődés szimbóluma. Mintegy 150 éve, hogy Herend neve fogalommá vált és ismerősen cseng világszerte. Ezt az 1826-ban alapított porcelángyárának köszönheti, melynek termékei, a finom dísz tárgyak és étkészletek 1851 óta különböző elismerésekben, díjakban részesültek és részesülnek napjainkban is. Ehhez a jelképhez szorosan kötődik a bal alsó mező szimbóluma: a kaptár a méheccel, amely az itt élők szorgalmát, ügyességét, kitartását jelképezi. Herend önálló községgé nyilvánításának 150 éves évfordulójára olyan fejlődést ért el, hogy 1999. július 1-jei hatállyal városi címet kapott, s valóban igazi kisvárossá fejlődött, melynek térségi szerepe egyre jelentősebb” (Internet2).

Herend település neve a nem ismeret eredetű Heren, vagy Herin személynév d kicsinyítőképzős alakjából alakulhatott ki. A szó jelentése valószínűleg a szláv hren hangzású köznévre megy vissza, ami magyarul tormát jelent. Így a Herend helységnevet Tormafalva jelentésben használhatták. Első okleveles említése 1373-ból való Herind névalakban, majd 1531-ben Bakon Herend, 1631-ben Herend néven szerepelt. A 18. századi egyházi leírások Bakony-Herendként és Pinkóczként említik. Az 1780-as években a Herend név állandósult, de a Bakony-Herend név földrajzi névként a 19. században is tovább élt (Bányai et al., 1976.).

A településünk a Bakony északi és déli területeinek találkozásánál fekszik és a kedvező földrajzi adottságoknak köszönhetően fejlődött. A Bakony ezen részén minden olyan előnyös feltétel rendelkezésre állt, amelyek a letelepedést segítették elő. Gazdag vízkészletek, könnyen hozzáférhető építőanyagok és kellemes éghajlati viszonyok álltak rendelkezésre. Emellett a Bakonyban húzódó törésvonal mentén egy katonai útvonal is elhaladt, amely összekötötte Pannónia régióját a Római Birodalommal. Ez a stratégiai elhelyezkedés hozzájárult a település fejlődéséhez és fontosságához. Nem véletlen, hogy Herend területe már az i.sz. 3-4. században lakott volt és a római katonai út mellett a hódítók katonai táborokat is kiépítettek.

A Bakony vidékét a magyarok érkezése után az Árpád-törzs vette birtokba, majd a 1000 után a királyi birtokok egyik központjává vált. A királyok vadászterületként használták és birtokaikat a veszprémi várból irányították. A királyi udvar és a püspökség szolgálóinak falvai Veszprém körül épültek meg. A mai Herend területén az emberi települések történetét a régészek véleménye szerint évezredekre követhetjük vissza. Az éghajlat természetes változásai miatt azonban Herend területe nem mindig volt alkalmas település céljára.

A jelenlegi város területén a középkorban több kisebb falu állt. A falutól északra a Szent István nevű dűlő őrizte meg a Szent István vagy Bakonyszentistván nevét. Az egykori Németi dűlőként jelölik ma a térképek. A falutól nyugatra Horhi pusztá található, a távolabbra fekvő Himréte-dűlő az egykori Himháza nevét őrzi. Szent István, Németi és Horhi puszták területe 1908-ig Szentgálhoz tartozott, csak ekkor csatolták hivatalosan Herendhez. A himházi dűlő a 19. század második felében már a herendiek tulajdonában volt, de közigazgatásilag csak 1956-ban került a községhez (Pesovár, 1976.).

Herend történelmének egyedisége abban rejlik, hogy a mai település a 18. század közepén jött csak létre, mivel az itt található középkori falvak a 16. században a török uralom idején elnéptelenedtek. A Herend pusztának az 1760-as évek utáni betelepítését siker

koronázta, 1771-ben már 115 fő élt a területen. A betelepített lakosok a környező sváb falvakból érkeztek, így vált Herend sváb településsé. A 19. század közepén a herendiek száma megközelítette az 500 főt, amely 1914-ig 1200 főre, 1939-ra pedig 1500 főre nőtt (Bányai et al., 1976.).

Bár népessége gyarapodott a 19. század közepéig mégis pusztának nevezték. Falunak először az 1863. évi népszámlálás tüntette fel, 819 lakossal, addig Szentgálhoz tartozott.

Az 1872-ben elfogadott megyei szabályrendelet értelmében Herend a veszprémi járásban a bándi körjegyzőségbe került. Bánd volt az adott terület (Bánd, Herend, Márkó) földrajzi középpontja, azonban más előnyökkel nem rendelkezett. Ezzel szemben Herend már akkor is előnyösebb helyzetben volt, saját vasútállomással, postával és a porcelángyár miatt ipari háttérrel rendelkezett. Csak ki kellett várni, hogy mikor veheti át a község a székhely szerepét, mely 1898-ban valósult meg.

A község gazdálkodására ezen időszak alatt sajnos jellemző volt, hogy nem rendelkezett jelentős ingatlanvagyonnal. A testületi üléseket mindig a bíró házában tartották meg, ami kicsit családias színt adott az ügyintézésnek. A községházát csak 1905-ben vásárolták meg, ebben a Herendi Segélyző Egylet és a Tejszövetkezet is bérelt helyiséget. A körjegyző továbbra is bérelt lakásban lakott, a költségeket pedig a község fedezte (Herend község képviselő-testületi jegyzőkönyv 1905. március 4.).

A Herenden 1826-ban alapított porcelángyár az 1850-es évektől megtalálta saját stílusát és Fischer Mór tulajdonos irányítása alatt virágkorát élte, melyet királyi udvari és főúri megrendelések és a nemzetközi elismerések fémjeleztek. 1851-ben a londoni világkiállításon az ómeissenai vázáival és a kínai motívumokkal díszített tállal aranyérmet nyert a manufaktúra. Viktória angol királynő ekkor rendelte meg a kínai hatást tükröző virággallyas-lepkés mintájú étkészletet, a Viktória-szervízt, amelyet később egyszerűen csak Viktória-mintának neveztek. A világhírré szert tett vállalkozás egymás után kapta az angol arisztokraták megrendeléseit és az újabb elismeréseket. 1853-ban New-Yorkban, 1855-ben Párizsban, 1862-ben Londonban, 1873-ban Bécsben nemzetközi, 1862-ben pedig Pozsonyban hazai kiállításon egyedülállóan finom kidolgozású kínai stílusú porcelánjaival szerzett elismerést a gyár. I. Ferenc József, az osztrák és magyar főurak is állandó megrendelőjévé váltak. A király Fischer érdemeit 1870-ben magyar nemességgel és a Farkasházi előnévvel jutalmazta. Fischer Mór ezekben az évtizedekben két irányba specializálódott: az arisztokraták megbízásából pótolta a régi készletek hiányzó darabjait, egyben a régi stílusok egyéni színeket tartalmazó újraélesztésével

kísérletezett. Fiai is segítségére voltak: Fischer Leó a kereskedelmi ügyeket, Dezső a gyártástechnológiát, Vilmos a kínai festészetet irányította. A gyár termékeit pesti és bécsi lerakata segítségével forgalmazták (Sikota, 1984.).

Az 1873-as világválság után a gyár súlyos anyagi nehézségekkel küzdött. Fischer az üzletet 1876-ban fiainak adta át, akik nem tudták jövedelmezővé tenni a gyártást. A kormányzat a csődtől tőkeinjektálással mentette meg a gyárat, melyet olcsóbb, magyaros motívumú, de művészileg igénytelenebb termékekkel sem sikerült jövedelmezőbbé tenni. A sorozatos kudarcok után a Herendi Porcelángyár Rt.-t az új tulajdonostól, az Egyesült Magyarhoni Üveggyárak Rt.-től 1897-ben, az alapító unokája, Farkasházy Fischer Jenő vásárolta vissza. Farkasházy kitűnően képzett, s nagyapjához hasonlóan kiváló ízléssel megáldott keramikus volt, aki a régi tradíciókat, modelleket elevenítette fel, sőt egy időben, a századforduló táján a modern francia és dán technikákkal is kísérletezett (Layer, 1921.).

A gyár hanyatlását az 1870-as években a technikai megújulásra való képtelenség is előmozdította. Az európai gyárak szénfűtésű kemencék, matricák, sablonok és más technikai újítások alkalmazásával a korszerű tömegtermelésre tértek át, az iparművészet irányába orientálódtak, Fischerék viszont megmaradtak a klasszikus manufakturális irányon. Berendezésük 1865 táján 3 égetőkemencéből, 7 korongból és egy lőjárgányból állt, a szakmunkások száma alig haladta meg a 20, a főként női és gyermek napszámosok száma a 30 főt. A gyár festészeti részlegében Fischer Rudolf mesterfestő mellett több ismert cseh, porosz és helybeli festő működött (Molnár, 1978.).

Herend az első és a második világháború között jelentős változásokon ment keresztül, amikor egy mezőgazdasági faluból egy ipari településsé alakult át. Herend erősen eltért a Veszprém megyei fejlődés tendenciájától és már a 1930-as években iparosodóvá vált. Az iparosodás két fő forrásból táplálkozott: a hagyományos kisipar tovább élt, ugyanakkor egyre nőtt a bányászat és a gyáripar szerepe, amelyek néhány évtized alatt alapvetően átalakították Veszprém megye arculatát. (Bél, 1989.).

Az 1941-es évben már 61 lakos dolgozott az iparban. 1920-ban megindult a településen a szénbányászat és az 1923-ban részvénytársasággá alakult porcelángyár egyre több embert foglalkoztatott. 1940-ben már 450-en dolgoztak a gyárban, ami azt jelentette, hogy világpiacon is sikeres cég a település, illetve a környék lakóinak a biztos megélhetést biztosította. Javultak az infrastrukturális feltételek: 1870-ben kiépült a vasúthálózat, 1930-ban

megindult a buszközlekedés, 1931 körül pedig bevezették az áramot a faluba. A falukép a második világháború alatt és után jelentős változáson ment keresztül.

1940-ben a német ajkú lakosság egy része a Volksbund tagja lett. Ennek eredményeként 1945 és 1950 között az itt maradt német lakosságtól kollektív büntetés formájában nemcsak vagyonukat kobozták el, hanem politikai jogaikat is megvonták. Nyilvánvalóan ezek a politikai intézkedések felgyorsították az asszimilációt és az emberek az anyanyelvüket csak a családi körben használták, feladták a hagyományos népviseletüket és más szokások is eltűntek. (Arnold, 1994.).

A németek politikai jogainak megvonásával egyidejűleg az államosítások is elkezdődtek. Először a bányákat államosították, majd 1948-ban a porcelángyárra is sor került. 1959-ben a mezőgazdaságból élőket kényszerítették termelőszövetkezetekbe.

A II. világháború után Herenden a fejlődés elkezdődött. 1956-tól kezdve a falu vezetékes vízellátással rendelkezett és az azt követő évtizedekben, részben a porcelángyár támogatásával, jelentős beruházások indultak meg a községben. Az új kultúrházat 1969-ben építették fel, a 1970-es években pedig megkezdődött a vezetékes gáz kiépítése és az úthálózat felújítása. Az 1980-as években kiépült a telefon- és szennyvízhálózat. Ezek a folyamatos beruházásoknak köszönhetően Herend infrastrukturális fejlődése a 1990-es években Veszprém megyében az élen járt.

Herend az 1990-es években is dinamikusan fejlődött. A közigazgatás, a gazdaság is megrázkódtatás nélkül vészelte át a szocialista tervgazdálkodásról a piaci kapitalizmusra való áttérés időszakát. Nem kis mértékben a helyi civil szféra szervezettségén, a polgárok józanságán múlt, hogy a privatizációs folyamatok nagyobb társadalmi konfliktusok nélkül zajlottak le (Kozma, 1995.).

A kommunizmus a német anyanyelvet nem tudta elpusztítani teljesen. 1955-ben az általános iskolában tanítottak németet, majd 1992-ben megalakult a Német Nemzetiségi Egyesület és a nemzetiségi dalkört (Arnold, 1994.).

A Kádár korszak után Herend lakossága önálló települési önkormányzatot választott, partnerkapcsolatot épített ki németországi Marktleuthen, majd az erdélyi Madéfalva településsel. A kommunista rendszer bukása után új egyesületeket, klubokat alapítottak a faluban. A porcelángyár privatizálásával a gyári dolgozók is az üzem résztulajdonosai lettek.

A település német kisebbségének életét 1995 ősze óta a Német Kisebbségi Önkormányzat irányítja, melyet 1995. november 19-én 256 választópolgár részvételével választottak meg. A kisebbségi önkormányzatnak Herend életében rendkívüli jelentősége van, hisz megalakulása óta a képviselők és a kisebbséghez tartozó valamennyi polgár, aktív részesei a település kulturális életének. Meghatározói a hagyományápolásnak és jelentős munkát fejtenek ki az oktatás területén is. A települési önkormányzattal jó kapcsolatot kialakítva végzik tevékenységüket, hisz a cél közös: egy kulturált, sokszínű, hagyományait tisztelő közösség megteremtése.

4.2.2. Földrajzi elhelyezkedés

Herend területe 19,58 km². Határos települések: Szentgál, Hárskút, Márkó, Bánd. A közigazgatási határ délkeleti szögletében fekvő belterület nagy része a Déli-Bakony kistájcsoporthoz Kabhegy–Agártető-csoport kistájába tartozik. Tőle északra az Északi-Bakony kistájcsoporthoz sorolt Veszprém–Devecseri-árok kistáj sávja, felette pedig az Öreg-Bakony kistáj részlete található. A 8-as főközlekedési út mellett elhelyezkedő település (Hudi, 1998.).

4.2.3. Természeti adottságok

Herend város Veszprém megyében, az Északi- és Déli-Bakony találkozásánál, a veszprémi járásban, 341 méter tengerszint feletti magasságban fekszik, területét a Séd patak szeli át. A város a dombokkal tarkított Veszprém–Devecseri árokban, a Herend–Szentgál-medence közepén, a 8-as számú főközlekedési út mentén épült ki. A város határának közel kétharmadát erdő, rét, legelő teszi ki. Szántóföldje kevés, mezőgazdasági művelésre a dombhátak, völgyek talaja alkalmas. Az eróziós völgyekben és a völgyhátakon a termőréteg vastagsága 20–40 cm között váltakozik. A település és környezetének domborzatára jellemző, hogy a Veszprém-Devecseri árok kelet-nyugati irányú, törések mentén süllyedt szerkezeti árok. A terület a gyengén tagolt medencék domborzattípusát képviseli. A terület jellemző talajképző kőzetei a dolomit és a mészkő, illetve a lösz. A kistáj szélein, ahogyan Herend területén is, előfordul kitermelhető szénvagyron, Herend esetében a lignit. A határ erdőtársulásait a cseres-gyertyános tölgyesek, bükkösök, hegyvidéki égerligetek alkotják, a szomszédos szentgáli határban a terület őshonos fája, a tiszafa is megtalálható (Hudi, 1998.).

4.2.4. Közlekedés

A város közúti kapcsolata a 8-as számú főút fejlesztése révén jelentősen javult, így a vármegyeszékhellyel biztonságos és gyors közútkapcsolat létesült. A vasúti hálózatban is megfelelő kapcsolata volt a településnek a 20-as számú Székesfehérvár-Szombathely fővonallal. Egy menetrendmódosításnak köszönhetően azonban csak hétfvégén, nyári szezonban és irányonként csak egy személyvonat áll meg a településen. Ennek következtében nem releváns a vonat tömegközlekedés szempontjából. A településről a vármegyeszékhelyre és közeli városokba kiváló a buszközlekedés. Veszprém, Ajka és Pápa irányába 15-30 percenként indulnak hétköznapi járatok, de a hétfvégi közlekedés is kielégíti az utazóközönség igényeit. A lakosság nagy része ezért a buszközlekedést választja, mivel a városközpontban van a központi buszállomás, de Budapest irányába jobb a közlekedés busszal, illetve csatlakozással Veszprém vasútállomásról a kényelmesebb vonatközlekedés is elérhető. A nagyobb vállalatok, multinacionális cégek személyszállító alvállalkozókkal oldják meg a munkavállalók munkába járását. Kiépített kerékpárúton Bánd felől lehet megközelíteni Herendet, a 8. számú főúton viszont nem megengedett a kerékpárral történő közlekedés. Az 1. számú táblázatban szerepel Herend távolsága fontosabb településektől-határátkelőtől.

1. táblázat: Herend elérhetősége közúton

(Forrás: Saját mérés alapján)

Megnevezés	Autópályától	Gyorsforgalmi úttól	Vármegyeszékhelytől	Ausztiai határátkelőtől
Távolság (km)	50	0	10	114

2. ábra: Herend város településszerkezete

(Forrás: Herend város Önkormányzatának Településszerkezeti terve)



4.2.5. Infrastruktúra

Az infrastruktúra műszaki és szociális rendeltetésű hálózatoknak és intézményeknek összefüggő rendszere, amely egyrészt közvetett formában az anyagi javak termelésének, a tudományos és szellemi tevékenység kibontakoztatásának, fejlődésének egyik nélkülözhetetlen feltétele, másrészt a legközvetlenebb formában a települések működésének, fejlődésének meghatározó tényezője, illetve az ott élők életfeltételeinek és életkörülményeinek egyik döntően befolyásoló tényezője is. A települések működésével, fejlődésével összefüggő infrastruktúrát két részre bonthatjuk: a szociális vagy humán infrastruktúrára és a műszaki jellegű hálózatokra. A szociális infrastruktúra elemei közé sorolható a lakásállomány és a közösségi intézmények hálózata, állami szervek, társadalmi szervezetek intézményei, oktatási-művelődési, gyermeknevelési, kereskedelmi-vendéglátó, sport- és üdülési intézmények. A műszaki jellegű csoportba tartozik: a város közműellátása, a közlekedési és szállítási szükségletek, a keletkező szemét és hulladékok összegyűjtésével és eltakarításával kapcsolatos tevékenység (Zoltán, 1976.).

Településünk a humán és a műszaki infrastruktúrát is vizsgálva előnyös és kiemelkedő helyzetben van. A város vezetékes ivóvízzel való ellátottsága 100%-os. Herend ivóvíz ellátását a Bakonykarszt Víz- és Csatornamű Zrt. szolgáltatja. Az ivóvíz vizsgálati eredmények azt igazolják, hogy a város ivóvízellátása vízminőség tekintetében megfelelő. A kutak és azok vízbázisai a lakott és művelt területeken, illetve azok közelében helyezkednek el. A város ivóvíz hálózata Bánd község hálózatával egyesített. Herend Város Önkormányzata 2016-ban a Kossuth utca teljes hosszában kicseréltette a régi, elavult vízvezeték rendszert. 2017-ben a Vasút utcán a Kinizsi utcától a Rákóczi utcáig, valamint a Rákóczi utca elején, illetve 2018-ban a teljes Rákóczi utcában új vízvezetékek kerültek kiépítésre az út szélesítése és szilárd burkolattal való ellátása előtt. 2021-ben a vízbázisok együttes kapacitása 2000 m³/nap, vízszolgáltatásban részesülő lakások száma 1265 db, az elosztóhálózat hossza: 25 km, víztároló medence kapacitása 700 m³, átlagos napi vízfogyasztás 405 m³/nap.

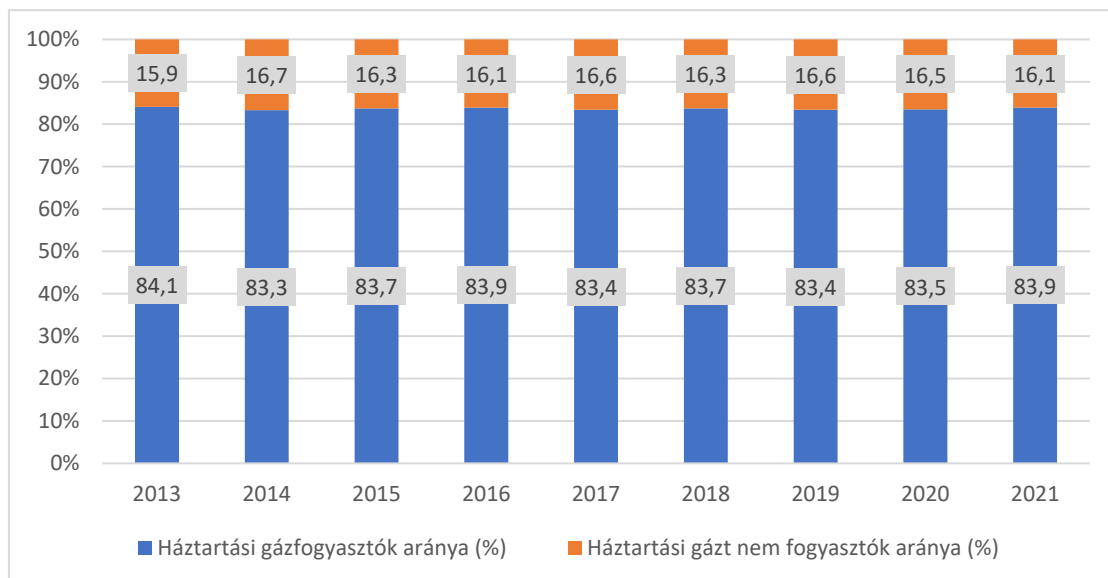
A szennyvíz-hálózatra való rákötési arány kedvező, a hálózatba be nem kötött ingatlanok száma ma már elenyésző. A város a szennyvíz-gyűjtés és -kezelés tekintetében már az eddigiekben is kiemelkedő eredményeket ért el, de törekedni kell a szennyvízcsatorna-hálózatra való rákötésben a 100% elérésére. Új lakás használatbavételének a szennyvízhálózatra való rákötés egyértelmű feltétele. Az intézményi rákötés természetesen 100%-os. 2021-ben a bekapcsolt lakások száma 1311 db, gravitációs csatorna hossza: 15.0 km, szennyvíz nyomóvezeték hossza: 0,2 km.

Herenden az elektromos áram, a vezetékes és a mobilhálózat és a szélessávú internet és kábeltévé elérhetőség biztosított. A szilárd települési hulladékot a Veszprémi Közülemi Szolgáltató Zrt. szállítja el, a szelektív hulladékot háztól, a zöldhulladékot pedig gyűjtőpontos elszállítással oldja meg a szolgáltató. A közvilágítás kiépítettsége 100%-os településünkön, még a külterületi lakott részeken is. A belterületi utak egy újonnan kialakított utca kivételével 100%-ban szilárd és pormentes burkolattal rendelkeznek. A vizsgált időszakban több km útfelület újult meg, illetve a többi út folyamatos karbantartás mellett kátyúmentes. Természetesen, mint minden magyarországi településnek, a mi célunk is az, hogy a belterületi utak legalább jó minőségűek legyenek, azonban ezen tervek forrásoldalát megvizsgálva, egyelőre elérhetetlen célnak tűnnek.

A vizsgált időszakban a népesség 53 fővel csökkent, míg a lakásállomány 39 db-bal nőtt, a lakásállomány változása 16,7 db/1000 fő. Az energiagazdálkodás elemzése során szót kell, hogy ejtsünk a háztartási gázfogyasztókról. Egy modern település vezetékes földgázzal való ellátottsága ma már elengedhetetlen. Az egyik fő szerepe a lakások fűtése és a mindennapos használatának az életminőség fontos eleme. Habár a megújuló energiafelhasználás széleskörű térhódítását figyelhetjük meg, illetve az új építésű ingatlanoknál a megléte feltétel is, a gázfelhasználás emelkedését nem tudta megtörni. A 3. számú ábra tükrözi a lakásépítési kedv pozitív változását a gázfogyasztásban is. Az új építésű ingatlanok használatbavételi engedély kiadásának a feltétele a megújuló energia felhasználásának a lehetősége, a gázáremelkedés ellenére, párhuzamosan a lakásállomány változásával a szolgáltatott gáz mennyisége is nőtt. A gázfogyasztók aránya 2013-as 84,1%-ról 2014-ben 83,3%-ra csökkent, majd 2021-ig 83,9%-ig emelkedett. A településünkre mindig jellemző volt a fatüzelés, azonban a fiatalabb generációk már magasabb jövedelemmel és igényekkel rendelkeznek. A gáztüzelés kényelmesebb, illetve a korszerű fűtésrendszerek szabályozhatóságának a feltétele is.

3. ábra: A háztartások gázfogyasztás szerinti arányának alakulása Herenden, 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)

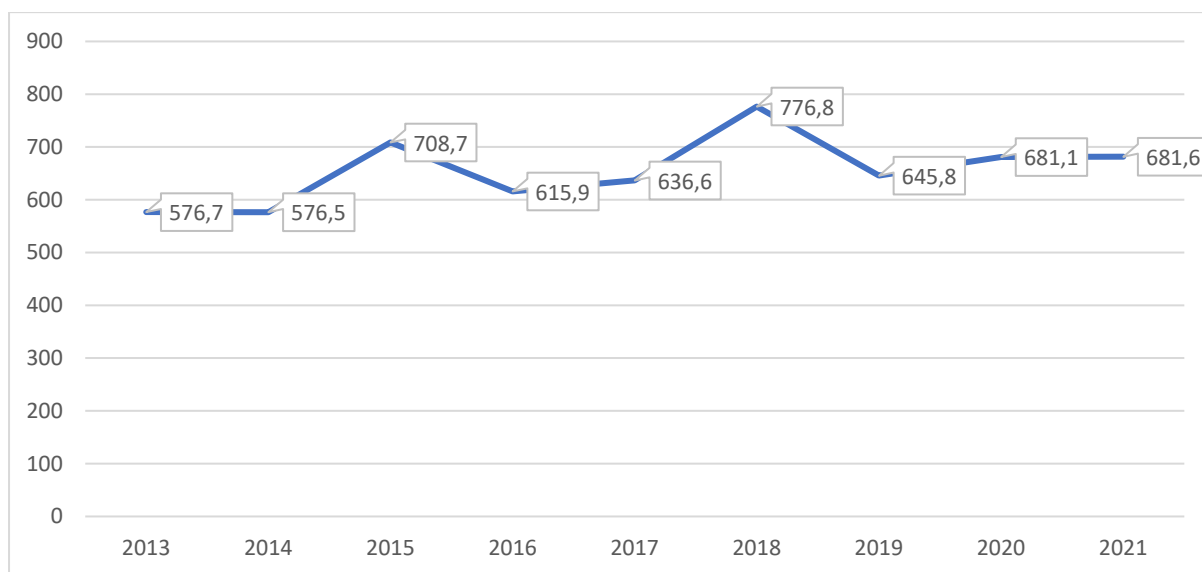


A jólét és a lakásbővülés egyenes következménye az elszállított lakossági kommunális hulladék mennyiségének a növekedése. 2013 és 2021 között közel 20%-kal nagyobb mennyiséget szállított el a szolgáltató. A növekedés azért nevezhető kiemelkedőnek, mert

2015-ben a szelektíven gyűjthető hulladék gyűjtéséhez a lakosság térítésmentesen külön gyűjtőedényt kapott, így a szelektív hulladék közel 100%-a nem kerül be a kommunális hulladék közé. A szelektív hulladékgyűjtés költsége nem jelent többletköltséget a lakosoknak. Az emelkedő tendencia a lakásszám bővülésnek, a felgyorsult fogyasztói társadalom szokásainak és az urbanizációnak köszönhető.

4. ábra: A lakosságtól elszállított települési hulladék mennyisége 2013-2021, tonna

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



A település információs és kommunikációs igényeinek figyelembevétele alapján megállapítható, hogy Herenden teljes lefedettség biztosított a telefonhálózathoz, kábeltelevízióhoz és az internetelérhetőséghez is. Ezek a szolgáltatások ma már elengedhetetlenek a 21. századi társadalom számára. A kommunikációs csatornák lehetővé teszik a gyors hírközlést, az azonnali kapcsolatteremtést és akár az otthoni munkavégzést is. Emellett szórakozási célokra is szolgálnak, hozzájárulva a lakók kikapcsolódásához.

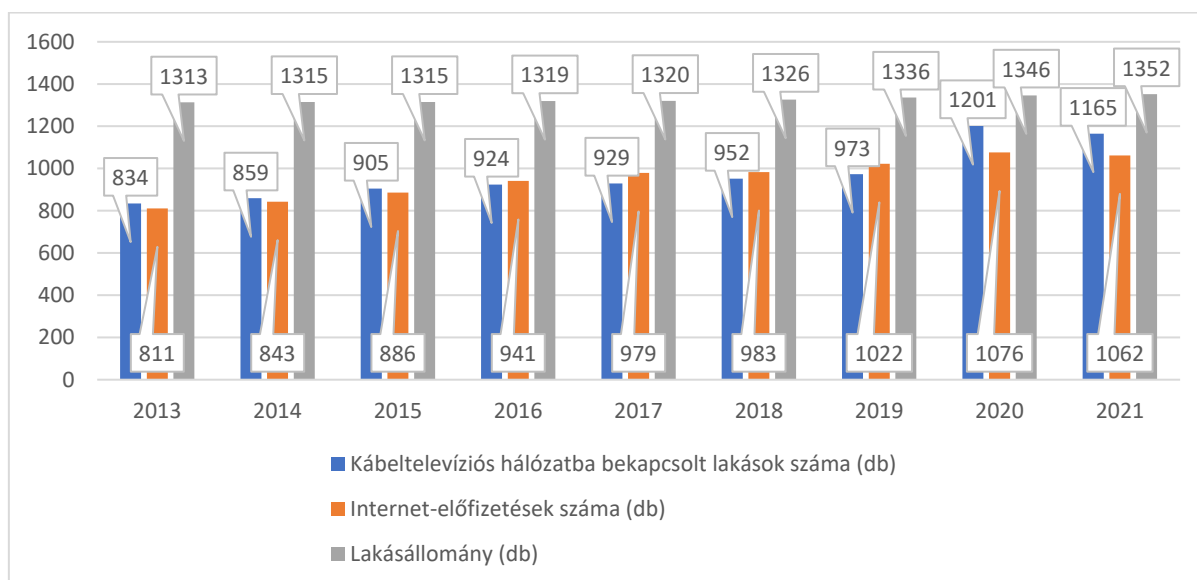
Ezen szolgáltatások hiánya vagy korlátozott elérhetősége jelentősen csökkentheti egy település ingatlanjainak értékét. Ma már szinte minden lakos rendelkezik telefon- és internetkapcsolattal és a kábeltelevízió is szinte minden otthonban elérhető. Ennek tudatában a település elsődleges célja lehet, hogy az információs rendszerek terén teljes körű szolgáltatást nyújtson. Ez nemcsak a lakosság számára fontos, hanem a köznevelési intézmények és más intézmények szempontjából is, mivel ezek a szolgáltatások hozzájárulnak az oktatáshoz, a fejlesztéshez és a digitális kommunikációhoz.

Az 5. számú ábrán jól látható, hogy az internet előfizetők száma a településen az utóbbi években jelentősen nőtt. Ennek részben az az oka, hogy a társadalomban az internet elérhetősége ma már kiemelkedő fontosságú tényezővé vált. A sávszélesség fogalma is széles körben elterjedt és az előfizetési igények között is egyre nagyobb szerepet kap. Az internet iránti növekvő igény részben az ötödik generációs mobiltelefonos hálózat tervezési és kivitelezési folyamatához is kapcsolódik. Emellett az új mobiltechnológiai eljárások is megjelentek a piacon, mint új szolgáltatások. 2013-ban a lakások 64%-a rendelkezett kábeltelevíziós szolgáltatással és 62%-a vezetékes internetszolgáltatással, addig 2021-re ez az arány a kábeltelevízió tekintetében 86%-ra, a vezetékes internet tekintetében pedig 79%-ra nőtt. A növekedés 2020-ban indult meg, mely annak köszönhető, hogy településünkön a Magyar Telekom Nyrt. a meglévő Vodafone-os hálózat mellett egy teljesen digitális, optikai hálózatot épített ki.

Ezen információk alapján úgy tűnik, hogy a településen a lakásállomány bővülése, a 21. századi infokommunikációs igények és az internet előfizetések számának növekedése összefügg és Herend továbbra is vonzó maradt az betelepülni szándékozó családok számára.

5. ábra: A lakosság információs és kommunikációs kapcsolata 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



4.2.6. Oktatási és nevelési helyzet

Herend Város Önkormányzata kiemelt figyelmet fordít a 14 év alatti gyermekek érdekeire is, ennek érdekében magas színvonalú oktatási intézményeket működtet, az iskolát a Veszprémi Tankerületi Központtal közösen. A Tankerület üzemelteti az általános iskolát, önkormányzatunk pedig a bölcsődét és az óvodát. A Herendi Hétszínvilág Óvoda és Bölcsődében, valamint a Herendi Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskolában a gyerekek lehetőséget kapnak a német nemzetiségi hagyományok megismerésére, nyelvoktatásban részesülnek és részt vehetnek zenei és táncoktatásban is. Herenden, mivel sváb település, működik egy Német Nemzetiségi Önkormányzat is.

Herendi Hétszínvilág Óvoda és Bölcsőde két önálló intézményegységében óvodai nevelés-oktatás és bölcsődei gondozás-nevelés zajlik. Az eredetileg 1975-ben és 1982-ben épített két épületszárnyat 2008-ban egy összekötő folyosóval bővítették ki, ezzel komfortosabbá téve az intézményt. Ezen bővítés révén a tornaszoba és sószoza könnyebben elérhetővé vált és az intézmény külső megjelenése is szebb lett. 2016-ban az önkormányzat pályázat útján energetikai fejlesztést hajtott végre, mely keretében külső hőszigetelést, vakolatszínezést kapott az épület, illetve a nyílászárók is ki lettek cserélve, teljesen megújítva ezzel az épületet.

Az óvoda jelenleg 5 óvodai csoporttal működik, ebből 3 csoportban német nemzetiségi nevelés is folyik. A másik két csoport pedig a hagyományápolás, zenei nevelés, dramatizálás és bábozás sajátos arculatát képviseli. A jelenlegi gyermeklétszám az alapítói okiratban engedélyezett maximális 120 fő. A nevelők és nevelő-munkát segítőik létszáma a törvényi előírásoknak megfelelő. Az óvoda tárgyi felszereltsége jó, a 3-6 éves korosztály számára gazdag fejlesztő játékkészlet áll rendelkezésre.

A bölcsőde eredetileg 1 csoportban, 12 gyermekkel működött, de a növekvő igények és gyermekszületési tendenciák miatt pályáztunk egy új bölcsőde megépítésére. Ennek eredményeként közel 200 millió forintos pályázati támogatással létrejött egy új bölcsőde két csoporttal és 30 férőhellyel, amely képes ellátni Herend város és Szentgál község gyermekeinek napközbeni ellátási igényeit.

A Herendi Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola a 2022-es tanévben 370 diákkal működik, akiket 17 tanulócsoportban oktatnak. Az iskola épülete 2016-ban egy épületenergetikai pályázati projekt keretében teljesen megújult, új, korszerű nyílászárókkal és

külső hőszigeteléssel. Az iskola minden tanterme teljes kapacitással működik, de további tantermek kialakítása, építése lehetővé tenné a differenciált oktatást és a kedvezőbb csoportbontásokat.

4.2.7. Az egészségügy és szociális ellátás

A települési önkormányzat az egészségügyi alapellátás körében gondoskodik:

- a háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátásról,
- a fogorvosi alapellátásról,
- az alapellátáshoz kapcsolódó ügyeleti ellátásról,
- a védőnői ellátásról,
- az iskola-egészségügyi ellátásról.

Herenden három orvosi szolgálat gondoskodik az egészségügyi szolgáltatások elérhetőségéről - egy felnőtt, egy gyermek háziorvosi praxis, illetve egy fogorvosi praxis. Az iskolákban és az óvodákban az egészségügyi ellátást a házi gyermekorvos biztosítja.

Az alapellátáson kívüli időszakokban, munkaszüneti napokon és ünnepnapokon, szerződéses keretek között az ügyeleti ellátást a Veszprém vármegyeszékhelyen található Egészségügyi Alapellátási Központ nyújtja. 2012 végéig Herenden önálló védőnői szolgálat működött két védőnővel, azonban 2013 január 1-jétől ezt a szolgáltatást a Szentgál Település Önkormányzatával közösen fenntartott Védőnői Szolgálat látja el. A védőnők a kismamák, a 0-7 éves gyermekek és az iskolai egészségügy ellátását biztosítják az általános iskolában és az óvodában.

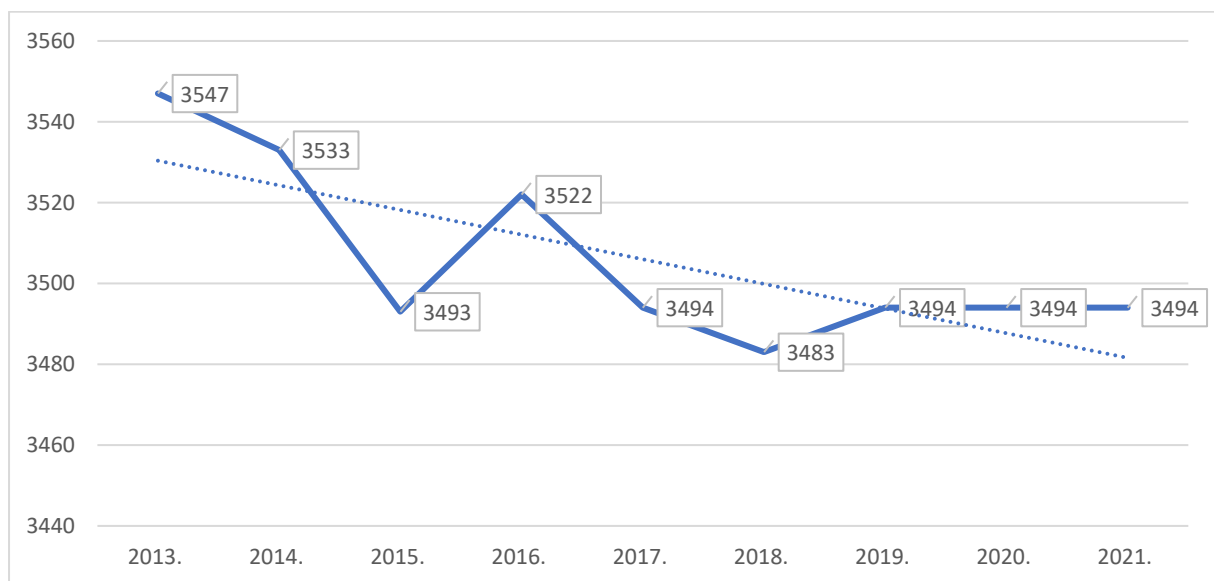
Az Idősek Klubja Herenden, amely a Veszprémi Kistérség Többcélú Társulás Egyesített Szociális Intézményének telephelyeként működik, számos szociális szolgáltatást nyújt, ideértve a szociális étkeztetést, a házi segítségnyújtást és a nappali ellátást. A családsegítő és a gyermekjóléti szolgálat Herenden és további 9 településen a Herend Környéki Önkormányzatok Család és Gyermekjóléti Szolgálatával biztosított. Az alapellátás keretében segítenek a rászoruló családoknak, valamint támogatják őket az ügyeik intézésében. Herenden egy gyógyszertár is működik.

4.2.8. Demográfiai helyzet és társadalmi mutatók

Herend lakossága 2019 és 2021 között nem változott, illetve az adott évek első napján állandó volt, 2013 és 2019 között a változás is 2% alatti volt. A település lakosságának előregedése megfigyelhető, azonban a kormány családpolitikai ösztönzésének is köszönhetően az új ingatlant építők és a beköltözők száma növekedett, melynek köszönhetően a lakosok számának csökkenése megállt, illetve növekedésnek fog indulni az elkészülő új ingatlanokba beköltözőknek köszönhetően. Az aktív munkaképes lakosság jelentős része a világszerte híres Herendi Porcelánmanufaktúrában dolgozik, de sokan közülük ingázást vállalnak a közeli Veszprém és Ajka városokba is. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy egyre több fiatal család kezdi értékelni a vidék nyugalvét és vonzerejét. Herend ideális célpont az itt megtalálható előnyök miatt. A környező településekről és Veszprémből is sokan költöznek városunkba, vonzza őket a csendes, zöldövezetes kisváros nyugodt környezete.

6. ábra: Herend lakosságának alakulása 2013-2021, fő

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



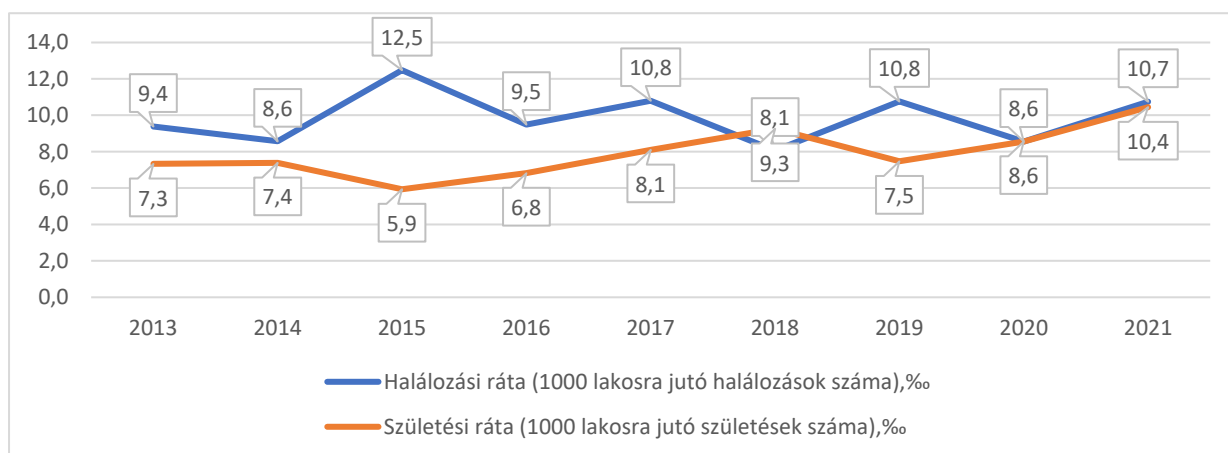
A társadalmi mutatók elemzése során fontos szempont a vizsgált időszak alatt a születési és halálozási arány figyelembevétele, mivel ezek hozzájárulnak a település társadalmi jellemzőinek teljes körű megértéséhez.

Az élve születések aránya az ezer lakosra jutó élve születések számát mutatja az adott évben. A halálozási arányszám pedig a halálozási adatokat vetíti ki ezer lakosra, az adott időszak középévi népességére vonatkoztatva.

Az adatokat a 7. számú ábrán grafikusán is bemutatom. Annak ellenére, hogy a településünkre sajnos a lakosság elöregedése jellemző, érdemes megfigyelni, hogy 2018-ban az élve születések aránya átlagosan 9,3‰, míg a halálozási arány ugyanebben az évben 8,1‰. A 2013 és a 2021 időszakot vizsgálva a halálozási arányszám magasabb, mint a születési mutató, kivéve a 2018-as évet. A 2013-2021 években a halálozási mutató szórása 1,42, a születési mutató szórása 1,35. Elmondható, hogy a COVID-19 világjárvány mortalitása ellenére kirívó értékek nem szerepelnek az ábrán, így a szórásértékek is ennek megfelelően alakulnak. A halálozási és születési arányszám szórása megmutatja az értékek átlagtól való átlagos eltérését. A szórás vizsgálata segít megérteni az adatok változékonyságát.

7. ábra: Herend halálozási és születési rátájának alakulása 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)

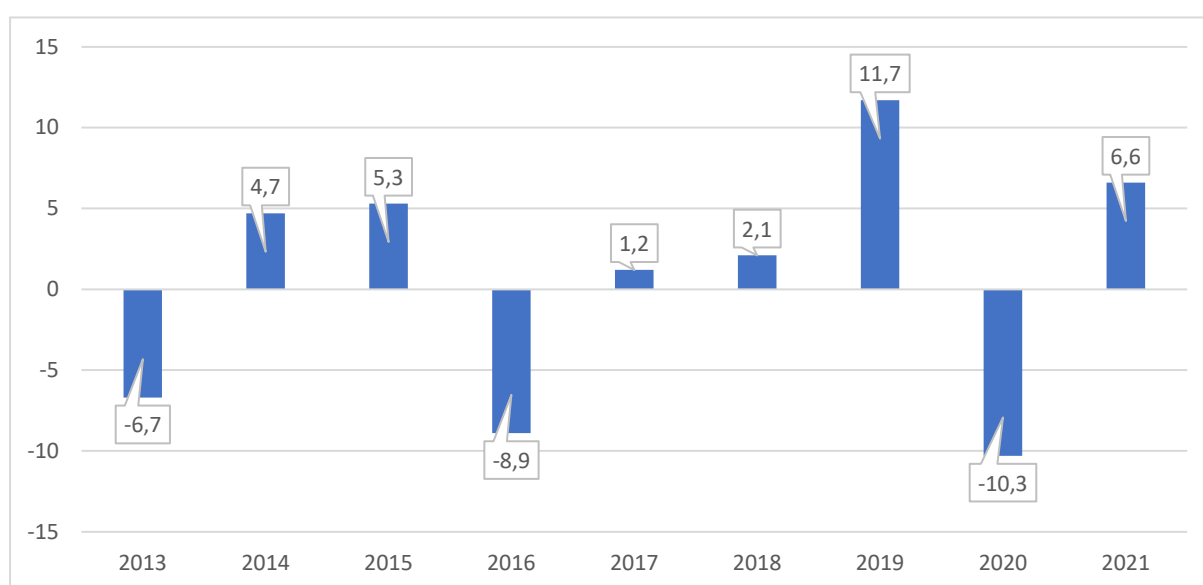


Az elemzéshez fontos tényezőként érdemes figyelembe vennünk a települést érintő belföldi be- és elvándorlók számát, amelyet a vándorlási egyenleg mutat be. Ennek segítségével jobban megérthetjük a település állandó lakosságának alakulását. Az állandó belföldi elvándorlás azt jelenti, hogy az emberek tartósan megváltoztatják lakóhelyüket. A vándorlási egyenleg pedig az adott településre érkezők és onnan távozók számának különbségét 1000 főre a lakosságszám arányában mutatja be.

Az önkormányzatok gyakran kísérlik meg szabályozni és befolyásolni az elvándorlást. A vándorlási egyenleg elemzése fontos szerepet játszik a települési döntéshozatalban és a területi fejlesztési tervek kialakításában, mivel segít megérteni, hogyan változik egy terület népessége és milyen intézkedésekre lehet szükség a pozitív vagy negatív tendenciák kezelésére. A Herendre jellemző vándorlási egyenleg nem indokolja kiemelt feladatként kezelni az elvándorlás kérdését. A 8. számú ábra szemlélteti, hogy a vizsgált 9 évben az egyenleg átlaga kiegyenlített. A vándorlási egyenleg átlaga 0,6‰, szórása 7,6‰.

8. ábra: A vándorlási egyenleg alakulása településünkön 2013-2021, ‰

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



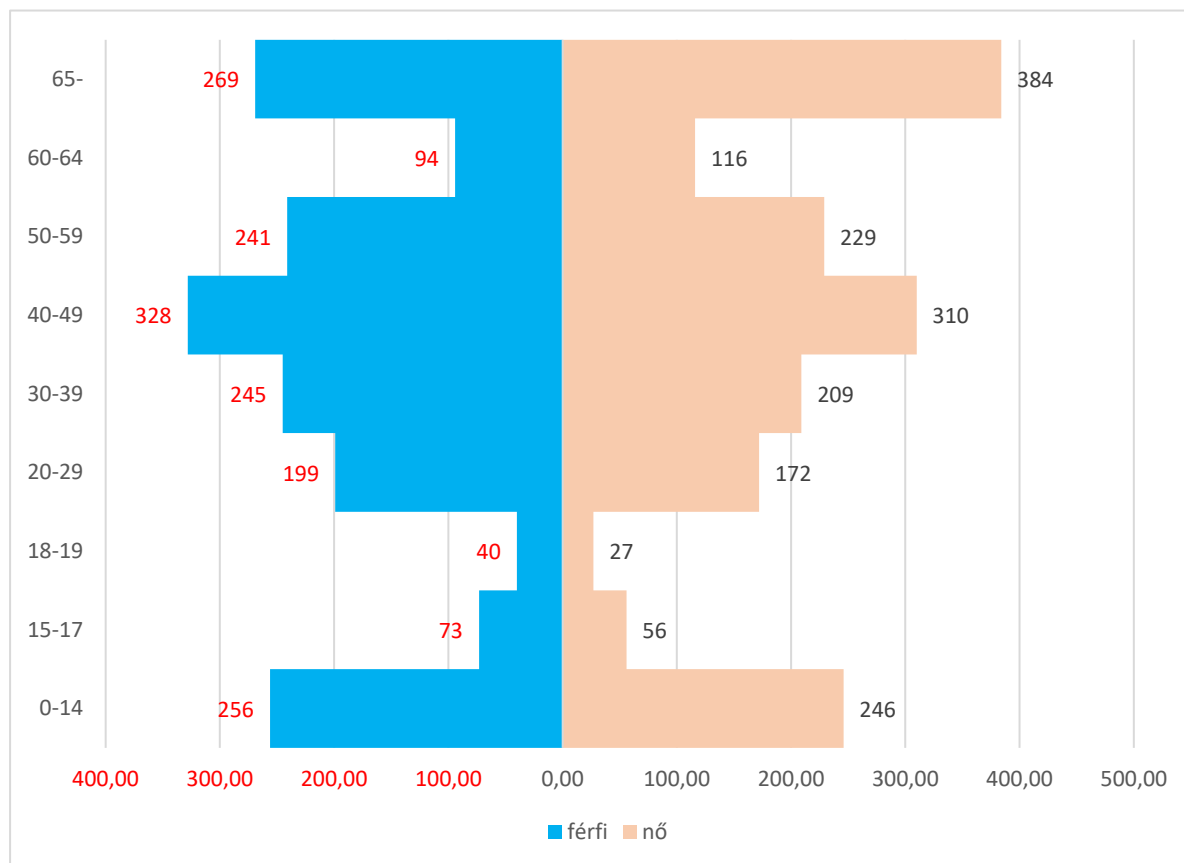
Annak érdekében, hogy teljesebb képet kapjunk a település demográfiai jellemzőiről, nemcsak az állandó lakosság számát és a vándorlási egyenleget kell figyelembe vennünk, hanem fontosnak tartom az életkor és nemek szerinti eloszlást is ábrázolni. Az életkori szerkezet ábrája jól szemlélteti a korosztályok és nemek arányát. A 9. számú ábrán látható, hogyan alakult az adott évben az állandó népesség nemek szerinti eloszlása, ahol a férfiakat a kék szín, a nőket pedig a barack szín jelöli.

A diagram elrendezése arra utal, hogy a településen az urna alakú korfa eloszlás jellemző. Ebben az eloszlásban az 0-14 évesek, a 30-39 évesek és a 65 év felettek aránya közel azonos, míg a többi korcsoport eloszlása közelít ehhez, vagy más esetben eltérő arányokat mutat. Az 65 év feletti korosztályban a nők száma 115 fővel meghaladja a férfiakét. Az 0-14 éves korosztály esetében az arányban számított összesített számuk elmarad a 65 év

feletti férfiak és nők összesített számától. Számszerűen kifejezve az 0-14 éves korosztályban 502 fő volt, míg a 60 év felettek között 653 fő.

9. ábra: A település korfája 2021-ben, fő

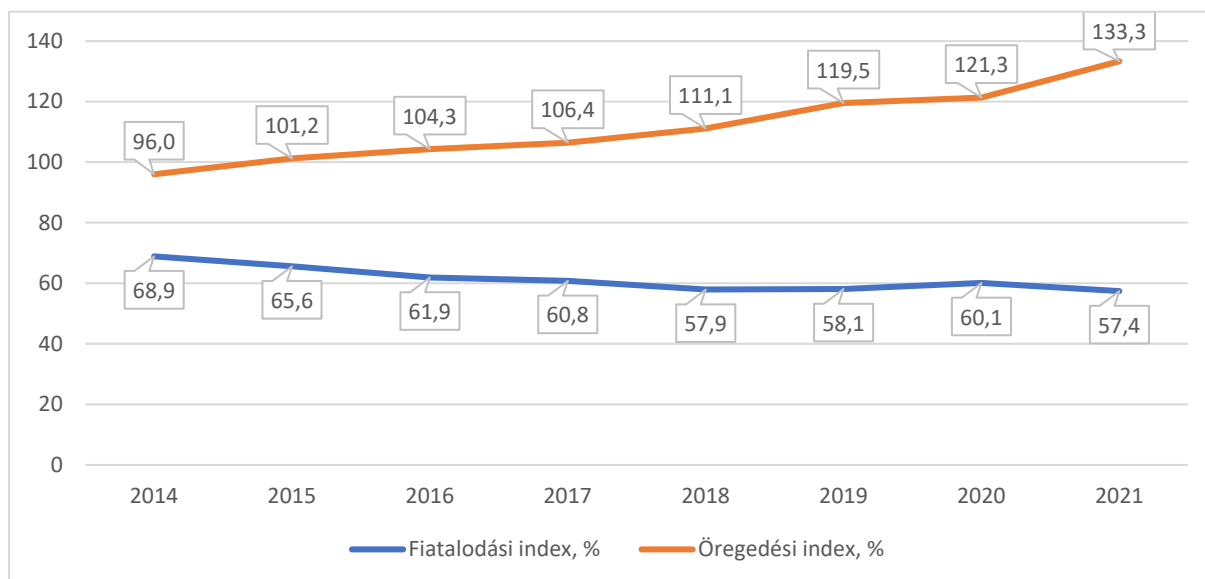
(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2021) adatok alapján)



Kapcsolódóan fontosnak tartom kiemelni a 10. számú ábrán a település öregedési indexét, mely egy fontos mutatója az adott lakosság öregedésének és segíthet előrejelzést adni a jövőbeli demográfiai változásokra vonatkozóan. Az öregedési index egy gyakran használt mutatója a népesség idősödésének és ezen keresztül előrejelzi a jövőbeli tendenciákat. Ez az index mutatja meg a 0-14 éves népességre jutó 65 éves vagy annál idősebb népesség arányát.

10. ábra: A település fiatalodási és öregedési indexe 2014-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2014-2021) adatok alapján)



A két index egymástól távolodó alakulása jól mutatja, hogy Herend lakossága lassan elöregszik. Ennek egyik fő okaként a település lakosságszámának stagnálását lehet azonosítani, ami az idősebb lakosság számának emelkedéséhez vezetett. A fiatalodási index átlagos csökkenése 1,6%, szórása 4,1%. Az öregedési index átlagos növekedése 5,4%, szórása 12,3%. Az indexek átlagaiból és a szórások adataiból, illetve az adatok ábrázolásából kiolvasható, a település népessége nagyobb mértékben öregszik, mint ahogy fiatalodni tudna. A két index átlagának különbsége 3,8% és az öregedési index javára. Amennyiben ez az érték negatív lenne, abban az esetben nem nyílna tovább a két index ábrázolt idősoros lefutása. Az öregedési index nagyobb változása okozza a magasabb szórásértéket, míg ez a fiatalodási indexnél pont ellentétes, azaz kisebb mértékű csökkenés, alacsonyabb szórásértékkel bír.

A fiatalabb korosztályok általában városokba és azok közeli agglomerációs területeire költöztek, mivel ott találták meg a munkahelyüket és a fejlődési lehetőségeiket. A korfát mérsékelt mértékben még mindig befolyásolja az elvándorlás is. Azonban az a tény, hogy Herenden az elmúlt 2 évben, több, mint 100 építési telek került értékesítésre, melyek 95%-án már építkezések különböző fázisaiban lévő épületek találhatóak, nagy reményekre ad okot. A családtámogatásoknak köszönhetően sokan építkezésbe kezdtek. Amennyiben a közel 100 ingatlan esetében csak átlagban 2 fiatal felnőtt és 2 gyermek lakossal számolunk, akkor a fiatalodási index a 2021-es 57,4 %-os értékről azonnal 79,4%-ra nőne, az idősek számának átlagos növekedésével számolva a 2022-es évet, az öregedési index a 2021-es 133,3%-ról

99,3%-ra csökkenne. Az előre jelzett fiatalodási index-növekedés 38,3%-os, az öregedési index-csökkenés pedig 25,3%-os.

Véleményem szerint a település jövője nem reménytelen, mivel az utóbbi évek adatai alapján észrevehető egy robbanásszerű demográfiai változás, ami a stagnáló mutatók pozitív irányú változásához fog vezetni. A jelenlegi 0-14 éves korosztály lehetőséget kínálhat a településünknek arra, hogy megváltoztassa az előregedő társadalmi szerkezetet.

4.2.9. Foglalkoztatási mutatók

A kedvező munkaerő-piaci helyzet részben a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. jelenlétének, munkaerő-megtartó és munkaerő-feltevő hatásának, valamint Herend elhelyezkedésének köszönhető. 2021-ben 625 alkalmazott dolgozik a vállalatnál. Az elmúlt években az Árkossy Bútor Kft. és a Csatári Plast Kft. is telephelybővítést hajtott végre, ami együtt több mint 60 új munkahelyet teremtett. Sok herendi lakos naponta ingázik a közeli vármegyeszékhelyre és Ajkára.

Sajnálatos módon a településen nincsenek olyan programok vagy szolgáltatások, amelyek a fiatalok, fiatal felnőttek foglalkoztatását és oktatását segítenék elő. Ezek a szolgáltatások a vármegyeszékhelyen és a nagyobb városokban léteznek csak. Több veszprémi iskola szervez esti és levelezős tanulási lehetőségeket a dolgozók számára, illetve a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat szakmai képzéseket és átképzéseket is szervez.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat évente számos szakmában nyújt képzéseket és átképzéseket a munkanélkülieknek, amit általában pályázati támogatásból finanszíroznak. A településen nincs más helyi foglalkoztatási program. A közfoglalkoztatás 2023-ban lényegében megszűnt Herenden. Korábbi években az önkormányzat évente 14-16 embert tudott közfoglalkoztatásban foglalkoztatni, majd ez a szám folyamatosan csökkent. Az Országos Közmunka Program indításával 2011 óta több aktív korú részt vesz rövidebb-hosszabb időtartamban közfoglalkoztatásban az önkormányzaton kívül a HM Verga Zrt.-nél és a Pápai Víziközmű Társulatnál.

Sok aktív korú lakos közül vannak olyanok, akik hátrányos helyzetűek és évek óta a rendszerben vannak. Ők évente csak a közfoglalkoztatásban tudtak részt venni és az alacsony iskolai végzettségük, illetve a mentális képességeik miatt nem tudnak, nem képesek visszatérni a munkaerőpiacra. A közfoglalkoztatás megszűnésében szerepet játszott az a tény

is, hogy a közfoglalkoztatottak nagy része a munkaerőpiac utóbbi években jelentkező hatalmas munkaerőigényének engedve elhelyezkedett, illetve többen elérték az öregségi nyugdíj-korhatárt, elköltöztek vagy elhunytak.

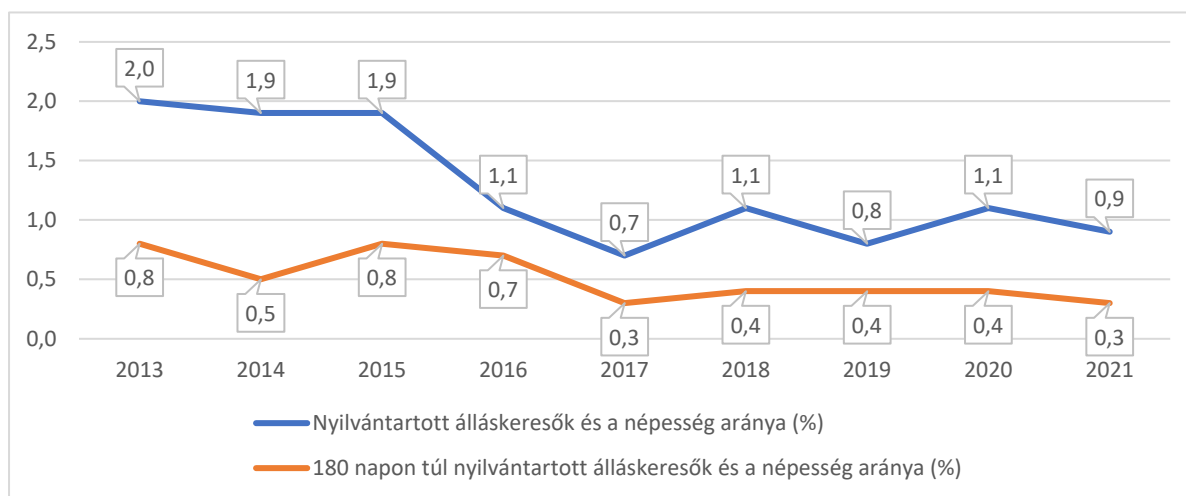
A munkaerőpiaci elemzés a foglalkoztatottsági statisztikákra támaszkodik. A nyilvántartott álláskeresők arányát a népességre vetítve számoltam ki. Nyilvántartott álláskereső az, aki rendelkezik a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel, nem folytat egyéb kereső tevékenységet és az illetékes kirendeltség nyilvántartásában szerepel. Fontos megjegyezni, hogy az álláskereső nem folytat nappali tagozaton tanulmányokat, nem jogosult öregségi nyugdíjra és járadékokat sem kap. Az álláskereső állhat alkalmi foglalkoztatásban vagy munkaviszonyban is (Projekt-előkészítő tanulmány).

A vizsgált időszakban a 11. számú ábra jól mutatja a nyilvántartott álláskeresők tendenciáját. Megfigyelhető, hogy a 2013-2015 között enyhe csökkenés tapasztalható, majd 2017-re a 2015-ös adat közel a felére esett vissza az álláskeresők aránya. A következő évek szinte stagnáló tendenciát mutatnak. A nyilvántartott álláskeresők arányának a szórása 2017-2021 között 0,2%, a 180 napon túl nyilvántartott álláskeresők arányának a szórása 2017-2021 között 0,1%. A nyilvántartott álláskeresők harmada tartós munkanélküli.

Herend földrajzi elhelyezkedése miatt is előnyös helyzetben van a munkaerőpiac felvevőképességének szempontjából. A vármegyeszékhely és Ajka városa is 20 km-en belül rengeteg munkalehetőséget kínál. Ami a legfontosabb, a helyi vállalatok dolgozóinak több, mint a fele herendi lakos.

11. ábra: A nyilvántartott állás keresők, a 180 napon túl nyilvántartott állás keresők és a lakónépesség aránya 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



4.2.10. Az önkormányzat és a gazdasági mutatók

Herend gazdasági folyamatait a foglalkoztatási mutatókon és a helyi munkalehetőségeken keresztül is vizsgáltam.

Általánosságban elmondható, hogy Herenden az agrárszektor kis mértékben jelen van, nagyobb mértékben pedig a vegyes foglalkoztatás. Az utóbbi években szerencsére a demográfiai visszaesés megállt és stagnál, így a település gazdasági és társadalmi fejlődése elindult. A város vonzerejének egyik kulcsfontosságú tényezője a kiváló elhelyezkedése, amely ideális mind a gépjárművel, mind pedig a tömegközlekedéssel közlekedő lakosok számára. Sajnos ez a tényező nem feltétlenül növeli a település saját gazdasági mutatóit, inkább a környező nagyvárosok mutatóira van pozitív hatással, melyek magasabb gazdasági aktivitással rendelkeznek.

Városunk jelenleg nem képes teljes mértékben megélhetést biztosítani a lakosság egészének, de az aktívan törekszik a helyi erőforrások felhasználásával a helyi gazdaság fejlesztésére. Az elmúlt évek gazdasági fejlődésének elemzéséhez az első lépés a regisztrált vállalkozások felmérése.

A 2013-2021 időszakban mind a regisztrált gazdasági szervezetek száma, mind az aránya közel 20%-os bővülést ért el. A kiskereskedelmi egysége száma és aránya viszont közel 10%-os csökkenést produkált. A csökkenés okai a következők:

- A 8-as számú főút 2015-ben történő 2x2 sávossá bővítésével a vármegyeszékhely gyorsan és biztonságosan elérhető. A buszjáratok racionalizálásával már tömegközlekedéssel is gazdaságosan és időtakarékosan el lehet jutni Veszprémbe azoknak is, akik nem rendelkeznek gépkocsival. A helyi kisboltok nem tudják sem árban, sem választékban felvenni a versenyt a multinacionális kereskedelmi óriásvállalatokkal. A kiskereskedelmi egységek forgalma nagyban visszaesett és többen a bezárás mellett döntöttek.
- Veszprém könnyű és gyors megközelítésével sokan gépkocsikkal járnak dolgozni, a gyermekek a vármegyeszékhelyen járnak óvodába, iskolába, így ésszerűen a szülők a vármegyeszékhelyen is vásárolnak be.
- Az utazási könnyebbség miatt többen döntöttek úgy, hogy a magasabb bérért Veszprémbe vállalnak munkát, így a helyi vállalkozások a munkaerőhiány miatt kénytelenek voltak változtatásokat eszközölni, ami esetleg a vállalkozás megszűnésével járt.
- A vásárlási szokások változása is okozhatja vállalkozások megszűnését, hiszen egy kisvárosban nem kifizetődő egy olyan széles árukínálat fenntartása, amivel a vásárlói igényeket ki lehetne szolgálni.

A regisztrált vállalkozások számszerű növekedésének okai lehetnek:

- A hazai és EU-s pályázatok és támogatások sokakat ösztönöztek vállalkozás alapítására. A pályázatok között megtalálható volt fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása, munkahelyteremtő és munkahelymegtartó támogatások, innovációt, bővülést, fejlesztést támogató pályázatok.
- A kormány családpolitikájának köszönhetően az építőipar szárnyalásának egyenes következménye volt a vállalkozások alapítása. A támogatások elszámolásához szerződés és vállalkozó vagy gazdasági társaság szükséges, ezért több építőipari vállalkozás alakult.

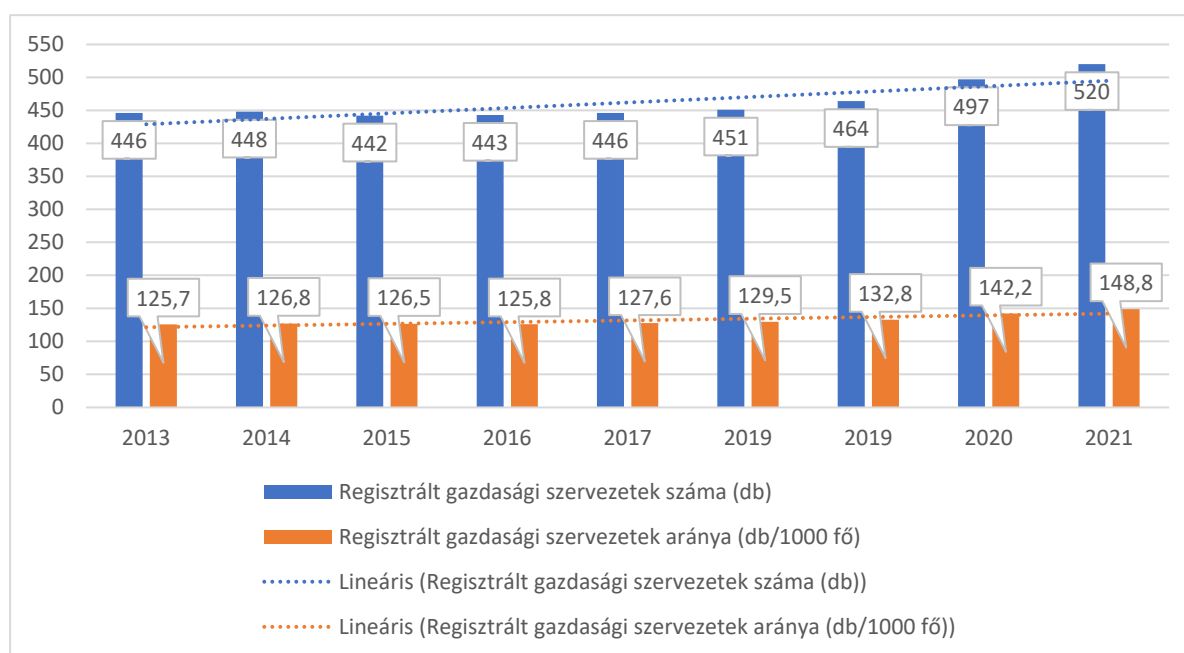
A 12. számú ábráról leolvasható, hogy a 2015-ös év kivételével a regisztrált gazdasági szervezetek száma növekvő tendenciát mutat. A 2021/2013 évek gazdasági szereplőinek

aránya 116,6%, a szórása 27,8 db. 2021-ben 16,6%-kal több vállalkozás létezett, mint 2013-ban. Ezek az adatok pozitív kilátásokat jeleznek elő, nő a település munkaerőfelvevő képessége, ezáltal a helyi adóbevételek is növekednek. Az ábrázolt értékek egyenletes és dinamikus fejlődést mutatnak, melyet az ábrán lineáris vonallal ábrázoltam.

A regisztrált gazdasági szervezetek aránya is hasonló tendenciát mutat, mint a vállalkozások száma, azonban a trend meredeksége kisebb. Nagy évenkénti ingadozások nincsenek, az értékek szórása 8,3%. 2021-ben az arány 18,4%-kal volt magasabb a 2013-as aránynál. A lineáris emelkedés alacsonyabb meredeksége a lakosságszám stagnálásának is köszönhető.

12. ábra: A regisztrált gazdasági szervezetek száma és aránya a településen 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)

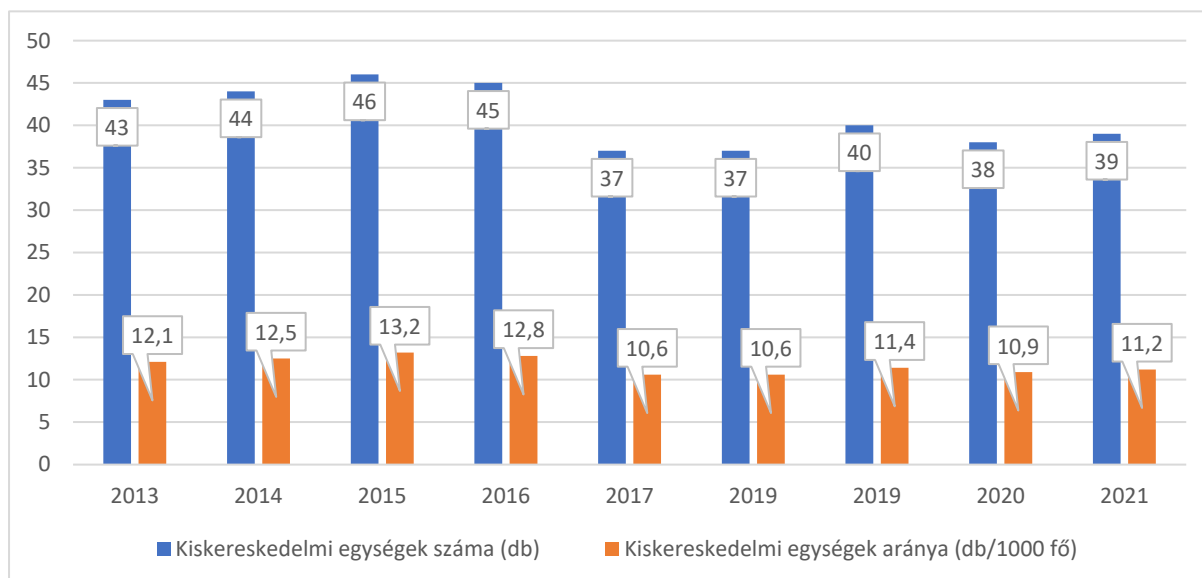


A 13. számú ábráról leolvasható, hogy a regisztrált kiskereskedelmi egységek száma csökkenő és egyben stagnáló tendenciát is mutat a vizsgált időszakban. A 2021/2013 évek kiskereskedelmi egységek aránya közel 10%-os csökkenést mutat. Sajnos ez a tendencia nem helyi jellegzetesség, hanem országos jelenség. A kisebb települések kisboltjai, kiskereskedelmi egységei, szolgáltatásai nem vehetik fel a versenyt egy 10 perces autózásnyi távolságra lévő vármegyeszékhellyel. A nagy bevásárlóközpontok hatalmas árukészlettel,

széles választékkal és versenyképes árakkal nagyban hozzájárulnak a vidéki boltok megszűnéséhez.

13. ábra: A regisztrált kiskereskedelmi egységek száma és aránya a településen 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



A helyi vállalkozások és az önkormányzat közötti kapcsolat elengedhetetlen egy település életében, nemcsak az iparűzési adó miatt, hanem a munkahelyek teremtése érdekében is. Herenden az iparűzési adó mértéke 2%, ami befolyásolja a helyi gazdaságot, ezáltal a település arculatát is. A kedvező feltételek biztosítása az életminőség fenntartásához és fejlesztéséhez alapvető fontosságú.

A település népességének megtartása és növelése érdekében szükség van olyan intézkedésekre, amelyek támogatják a vállalkozásokat. A munkahelyek létrehozása jelentősen befolyásolja azokat a tényezőket, amelyek jellemzők a kistelepülésekre. Városunk magas színvonalú infrastruktúrával, kibővített intézményrendszerrel, a kedvező fekvésével igyekszik a vállalkozásokat megtartani, illetve településünkre csábítani. A munkahelyek hiánya okozhatja az elvándorlás növekedését, ami hosszú távon torzíthatja a társadalmi-gazdasági mutatókat. Ezért az önkormányzatunk elkötelezett a gazdasági kapcsolatok ápolása és a vállalkozásokkal való együttműködés iránt is, amennyiben ez a megfelelő feltételek és körülmények között történik (Beluszky, 1984.).

A rendszerváltást követően a helyi önkormányzatok kialakulása a demokratikus állam egyik legfontosabb alapkövévé vált. Az önkormányzatok önállósága alkotmányba és törvénybe foglalt, elvonni vagy korlátozni nem lehet. Ez egy nagy változás a korábbi tanácsrendszerhez képest, ahol az államigazgatás központi irányítása volt az uralkodó elv (Magyarország Alaptörvénye és a 2011. évi CLXXXIX. törvény).

Az önkormányzatok központi szervei Herenden: Jánszky Lajos László polgármester és a települési önkormányzati képviselők, akik együtt a képviselő-testületet alkotják. Ez a testület a helyi önkormányzat legfőbb döntéshozó szerve. Minden képviselő egyenlő szavazati joggal rendelkezik a Képviselő-testületi üléseken.

Herend Város Önkormányzata Képviselő-testületének 5/2013. (III.29.) önkormányzati rendelete Herend Város Önkormányzat Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló helyi jogszabályban (a továbbiakban: SZMSZ) foglaltak szerint önkormányzatunk bizottságokat hoz létre: a Pénzügyi- Településfejlesztési és Ügyrendi bizottságot, a Humán Ügyek Bizottságát és az Ifjúsági és Sportbizottságot. A bizottságok 3 tagból állnak, a tagok állhatnak kizárólag a megválasztott képviselők közül, de munkájuk segítségére akár külsős tagot is felvehetnek bármelyik bizottságba, azonban a bizottságok elnöke csak megválasztott képviselő lehet. Herenden a Szociális bizottságban és az Ifjúsági és Sportbizottságban van 1-1 külsős tag. A helyi önkormányzás lényege az, hogy a helyi közügyeket demokratikusan és önállóan intézzék és a helyi közhatalmat a lakosság érdekében gyakorolják (1990. évi LXV. törvény).

Fontos megjegyezni, mivel Herend német nemzetiségi település, önkormányzatunk kiemelten figyelmet fordít a nemzetiségi hagyományok, szokások ápolására, ezért megkülönböztetett feladata a Herendi Német Nemzetiségi Önkormányzattal való szoros együttműködés.

Az önkormányzatok jogait korábban az Alkotmány és 2012-től az Alaptörvény biztosítja, míg a működés részleteit a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Mötv.) szabályozza. Az önkormányzatoknak kötelező feladataik vannak, önként vállalt feladataik pedig lehetnek.

A Mötv. 13. §-a szerint az önkormányzatok által „ellátandó helyi önkormányzati feladatok különösen:

- településfejlesztés, településrendezés;
- településüzemeltetés (köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása);
- a közterületek, valamint az önkormányzat tulajdonában álló közintézmény elnevezése;
- egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások;
- környezet-egészségügy (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar- és rágcsálóirtás);
- óvodai ellátás;
- kulturális szolgáltatás, különösen a nyilvános könyvtári ellátás biztosítása; filmszínház, előadó-művészeti szervezet támogatása, a kulturális örökség helyi védelme, a helyi közművelődési tevékenység támogatása;
- szociális, gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások;
- lakás- és helyiséggazdálkodás;
- a területén hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, valamint a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítása;
- helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás;
- honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem, helyi közfoglalkoztatás;
- helyi adóval, gazdaság szervezéssel és a turizmussal kapcsolatos feladatok;
- a kistermelők, őstermelők számára – jogszabályban meghatározott termékeik – értékesítési lehetőségeinek biztosítása, ideértve a hétvégi árusítás lehetőségét is;
- sport, ifjúsági ügyek;
- nemzetiségi ügyek;
- közreműködés a település közbiztonságának biztosításában;
- helyi közösségi közlekedés biztosítása;
- hulladékgazdálkodás;
- távhőszolgáltatás;

- *víziközmű-szolgáltatás, amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat ellátásért felelősnek minősül.”*

Az önkormányzatok az önként vállalt feladatokat a helyi közösség érdekében vállalják és saját bevételből vagy központi költségvetési támogatásból finanszírozzák. Az alábbi szabályok védik a kötelező feladatok ellátását:

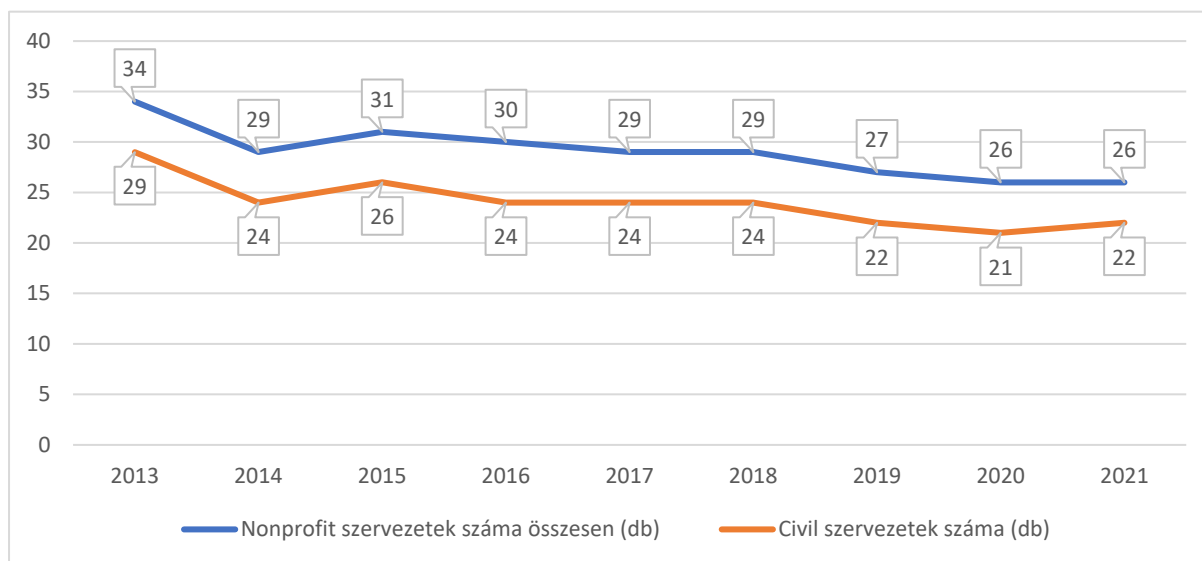
- az önként vállalt feladatok nem veszélyeztethetik a kötelező feladatok ellátását;
- az önkormányzat törzsvagyona biztosítja a kötelező feladatok ellátását,
- az önkormányzat nem vállalkozhat a törzsvagyona terhére.

Az önkormányzatoknak két típusú feladatot kell ellátniuk egy szervezeten belül: önkormányzati hatósági ügyeket és államigazgatási feladatokat. Az önkormányzati hatósági ügyeket az önkormányzat saját intézménye, a polgármesteri hivatal kezeli. A polgármesteri hivatal vezetője a jegyző, városunkban dr. Czili Ernő, aki az önkormányzattól kapott feladatokat az adott szervezési és működési szabályzatnak megfelelően végzi (Mötv. 2011. 10. §).

Az önkormányzat SZMSZ-ében felsorolt tevékenységek közül kiemelnék néhányat, amelyek gazdasági és társadalmi szempontból elősegítik a település fejlődését. A kulturális élet és a helyi nemzetiségi közösségekhez szorosan kapcsolódik az állami és önkormányzati rendezvények szervezése és lebonyolítása. A település nagy múlttal rendelkező nemzetiségi élete erős gyökerekkel rendelkezik, hatása a mai napig érezhető. A civil szervezetek és egyesületek szoros kapcsolatban állnak a helyi és nemzetiségi önkormányzattal. A hagyományok és kultúra ápolása, valamint a település arculatának kialakítása a helyi civil szervezetek, nonprofit szervezetek és az önkormányzat közös erőfeszítéseinek köszönhető. A 2013 és 2021 közötti időszakban a településen működő nonprofit szervezetek és civil szervezetek arányát szemlélteti a 14. számú ábra. Sajnos a csökkenő tendencia megfigyelhető, részben a lakosság érdektelenségének köszönhetően, részben pedig annak, hogy önkormányzatunk rengeteg pályázati forrást tudott Herendre hozni abban a szegmensben, ahol a nonprofit és civil szervezetek működnek. Természetesen ezek a szervezetek minden olyan programba, rendezvénybe be lettek vonva, ahol a forrás közös felhasználása magasabb minőségű és mennyiségű attrakciót eredményezett. Önkormányzatunk minden évben átlagban 3 millió forinttal támogatja a civil és nonprofit szervezeteket. Az összeg pályázati formában és a saját költségvetésünk terhére kerül kiosztásra.

14. ábra: A nonprofit és civil szervezetek száma Herenden, 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



Az önkormányzati vagyon kezelése társadalmi-gazdasági szempontból is kiemelkedő gazdasági mutatók egyike. Az önkormányzat saját költségvetéssel és bevétellel rendelkezik. Fontos megjegyezni, hogy a települési önkormányzat egyik fő feladata a helyi közfeladatok biztosítása, melyhez saját költségvetése mellett különböző költségvetési támogatásokat is kap.

Az önkormányzatunk bevétel- és költségvetési adatai az önkormányzat rendeleteiben és költségvetéseiben találhatjuk. Herend bevételeit különböző forrásokból származó csoportokra lehet osztani, mint például saját bevétel, központi költségvetési támogatások és olyan átvett bevételek, amelyeket gazdálkodó szervezetektől származnak (Mötv. 2011. 112. §).

Az önkormányzat saját bevételeinek felhasználása elsősorban a kötelezően és önként vállalt feladatellátás forrását biztosítja.

Az önkormányzat saját bevételeinek körét az Mötv. határozza meg, amelyeket az önkormányzatok a kiadásaik fedezésére használhatnak fel. Ezek a következők:

- Helyi adók,
- Saját tevékenységből származó bevétel,
- Átvett pénzeszközök,
- Önkormányzatoknak járó díjak és bírságok,

- Az önkormányzat és intézményeinek közhatalmi bevételi forrásai.

A települési önkormányzatok a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény alapján jogosultak helyi adókat és települési adókat bevezetni a területükön, amelyeket az önkormányzatok saját rendeleteikben szabályoznak. Az önkormányzatok jogosultak olyan vagyoni jellegű adókat is bevezetni, amelyeket közösségi feladatokra használnak fel.

A helyi önkormányzatok saját bevételeinek fajtái:

1. A helyi adók:

Fajtái:

- Vagyoni típusú helyi adók:
 - építményadó
 - telekadó
- Kommunális típusú helyi adók:
 - magánszemélyek kommunális adója
 - idegenforgalmi adó
- Helyi iparűzési adó (Erdős, 2014.).

A helyi adóbevételek közül kiemelkedő jelentőségű az iparűzési adó. Fontos megjegyezni, hogy az iparűzési adóbevétel felhasználását jogszabályok szabályozzák. Fontos korlátozás, hogy az iparűzési adó nem használható fel teljes egészében személyi juttatásokra vagy azzal kapcsolatos szociális hozzájárulási adók és bérjárulékok fedezésére. Az iparűzési adóbevételnek az adóerő képesség szerinti mértékben kell hozzájárulnia a központi költségvetési törvényben meghatározott hivatali működési támogatáshoz (Szamkó és Sándorné, 2016.).

Herend Város Önkormányzat adóbevételei a helyi iparűzési adóból és a kommunális adóból származnak, melyet Herend Város Önkormányzat Képviselő-testületének 18/2010. (XII.21.) számú és Herend Város Önkormányzat Képviselő-testületének 12/2014. (X.1.)

számú önkormányzati rendelete szabályoz. Idegenforgalmi adó és építményadó Herenden nincs. A továbbiakban a közhatalmi bevételeket vizsgáltam, melynek részei a helyi adók, pótlékok, bírságok, egyéb közhatalmi bevételek és a talajterhelési díj, illetve 2020 előtt a gépjárműadó.

A 15. számú ábrán bemutatom a közhatalmi bevételek alakulását. A bevétel 2013-2019 között folyamatosan emelkedett, a 7 év alatt közel 23%-os bővülést ért el. A közhatalmi bevétel 2019. évben 197 268 ezer Ft volt ezzel szemben 2020. évben 145 435 ezer Ft-ra csökkent. 2019. évben a gépjárműadó bevétel 10 880 ezer Ft volt, amely 2020. évtől jogszabály módosítás hatására kiesett. E két tényező együttes hatása -62 173 ezer Ft, amely önmagában 31,5 %-kal rontott működési bevételek mutatóján. Azonban 2020-ban az emelkedő tendencia elkezdődött, a bővülés már 6%-os 2021-ben. Az emelkedés folytatódik, hiszen a nem vizsgált időszak után, 2022-ben már 210 395 ezer Ft közhatalmi bevétel folyt be

Az iparűzési adó az önkormányzat közigazgatási területén végzett akár állandó, akár ideiglenes jelleggel vállalkozási tevékenységet folytató vállalkozók adófizetési kötelezettsége (1990. évi C. törvény 37. §). Az állandó jellegű tevékenység esetén az adóalapot a nettó árbevétel képezi, amelyből levonásra kerülnek az eladott áruk beszerzési értéke, a közvetített szolgáltatások értéke, az anyagköltség, valamint az alapkutatás, alkalmazott kutatás és kísérleti fejlesztés adóévben elszámolt közvetlen költségei. Az adóév során fizetendő adó mértéke 2%.

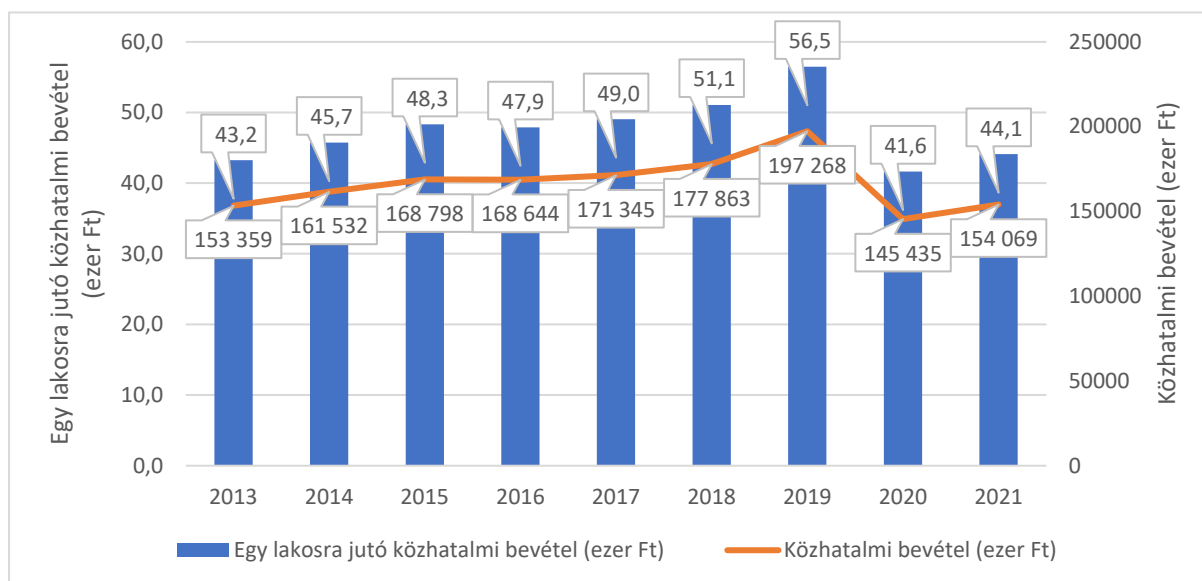
Azonban az iparűzési adó önmagában több problémát vet fel. Problémát jelent a bevétel tervezhetőségnek a pontossága. Az előző időszakra alapozott becslés miatt a költségvetés tervezése során komoly bizonytalanságok merülnek fel. A konjunkturális tényezők, mint például nagyobb építkezések, beruházások, felújítások, jelentősen befolyásolhatják az adóalapot. Ugyanakkor negatív események is bekövetkezhetnek, például vállalkozások felszámolása, amelyek a tervezési időszakban még működtek. Ezek a tényezők különösen problémásak lehetnek önkormányzatunk számára, ahol már egyetlen nagyobb vállalkozás iparűzési adójának változása is jelentős hatással lehet a helyi adóbevételekre, különösen így, hogy az önkormányzatunk főként az iparűzési adóból finanszírozza tevékenységét. Ebben az esetben az önkormányzatnak nincs lehetősége pénzügyi egyensúlyának fenntartására a jelenlegi adópolitika segítségével. A probléma kevésbé lenne súlyos, ha az önkormányzat kevésbé függene a vállalkozásoktól származó adóbevételektől. Azonban jelenleg az összes helyi adóbevétel átlagosan 93,4%-a vállalkozásoktól származik. (Állami Számvevőszék, 2010.). Ezért az önkormányzatoknak fontos volna alternatív

finanszírozási forrásokat találni a lakosságot terhelő helyi adókon kívül. Az önkormányzat vagyonkataszter forgalomképes ingatlanjainak értékesítése csak pillanatnyi bevételszerzésre alkalmas. Herenden, az új lakótelkek értékesítésből befolyt bevételből szükséges az új utcát szilárd burkolattal ellátni, a közvilágítást és a járdákat kiépíteni. Olyan bevételi forrás szükséges, mely hosszútávon és biztonságosan képes Herend költségvetési bevételeit kiegészíteni.

Az iparűzési adóból eredő másik probléma az adóalap meghatározására vonatkozik. Az adóalapot a nettó árbevétel képezi, amelyet csökkenteni kell az eladott áruk beszerzési értékével, a közvetített szolgáltatások értékével, az anyagköltséggel, valamint az alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés adóévben elszámolt közvetlen költségeivel. Mivel az adó nem a vállalkozás jövedelmére vonatkozik, ezért még a veszteséges vállalkozásoknak is fizetniük kell az adót a gazdasági tevékenységük után. Az önkormányzatnak ennek ellentételezésére olyan infrastruktúrát, gazdasági és épített környezetet, gazdasági miliót kell kialakítania és üzemeltetnie, ami az adófizetés keserűségét valamilyen szinten kompenzálni képes. Ha azt feltételezzük, hogy a vállalkozások a településen nyújtott közszolgáltatások igénybevételét a helyi adók befizetésével kompenzálják, akkor ez független attól, hogy a vállalkozás nyereséges vagy veszteséges. A vállalkozások ugyanúgy használják a település infrastruktúráját és közszolgáltatásait, függetlenül a realizált profitjuktól, így jogos, hogy hozzájáruljanak a költségekhez és ne ingyenesen vegyék igénybe. Az iparűzési adó esetében további probléma az, hogy az adóelőleg összegét az előző év adójával azonos összegben határozzák meg az aktuális évre. Ez nemcsak a helyi adóbevételek tervezését nehezíti meg, hanem olyan jelenséget is létrehoz, amit kontraciklikusságnak nevezünk a vállalkozások adóterhelése terén. Egy gazdasági tényező akkor kontraciklikus, ha az értékében vagy viselkedésében megfigyelhető változások a gazdasági trendekkel ellentétesen változnak (Internet 3). Az adófizetés időzítése eltér a gazdasági ciklusoktól, ami különösen problémás volt a vállalkozások számára a koronavírus világjárvány időszakában. Ebben az időszakban a kereslet csökkenésekor a vállalkozásoknak az előző időszakban elért árbevétel alapján kell adót fizetniük, miközben a jelenlegi időszakban alacsonyabb bevételeik lehetnek. Ez a jelenség is megfigyelhető a 15. ábrán (Fellegi, 2012.). Természetesen az adótöbblet a következő időszak adóbevallásakor jóváírásra vagy visszafizetésre kerül.

15. ábra: A közhatalmi bevétel és az egy lakosra jutó közhatalmi bevétel alakulása Herenden, 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



A közhatalmi bevételeken belül jelentős hányadot képvisel az önkormányzat iparüzési adóbevétele. Az iparüzési adó aránya a közhatalmi bevételeken belül 2013-ban 93%, 2015-ben 95%, 2017-ben 94%, 2019-ben 91% és 2021-ben 94%, átlagosan 93,4%. Az iparüzési adóbevétel változása rendkívüli mértékben befolyásolja a közhatalmi bevételek alakulását. A COVID-19 járvány az önkormányzatunkat is korábban nem látott kihívások elé állította. A helyi önkormányzatoknak számos új feladattal és a korábbi feladatok kereteinek átalakításával kellett és jelenleg is szembe kell nézniük. A veszélyhelyzet alatt elfogadott több mint kétszáz jogszabály mintegy negyede érinti a helyi önkormányzatok működését. A 2020. évben az adóbevételeknél jelentős csökkenés figyelhető meg. Magyarország 2020. évi központi költségvetésének a vészhelyzettel összefüggő szabályairól szóló 92/2020.(IV.6.) Korm. rendelet 4. §-a, mely szerint a gépjárművek után a települési önkormányzatot az általa 2020. évben beszedett gépjárműadó már nem illeti meg, valamint a COVID-19 világjárvány a gazdálkodó szervezetekre gyakorolt hatása miatti iparüzési adó csökkenés eredményezett. Továbbá a kormány a koronavírus járvány nemzetgazdaságot érintő hatásainak enyhítésére 2021-re az iparüzési adó mértékét 1%-ban maximalizálta, ahol az adó mérték meghaladta az 1%-ot. Az adóalanyoknak még további feltételeknek is meg kellett, hogy feleljenek ahhoz, hogy az adómaximalizálás lehetőségével élni tudjanak. Azonban számszerűsíthető az elmaradt adóbevétel, melyet a kormány a 2022-es évben ugyan két részletben, de utólag

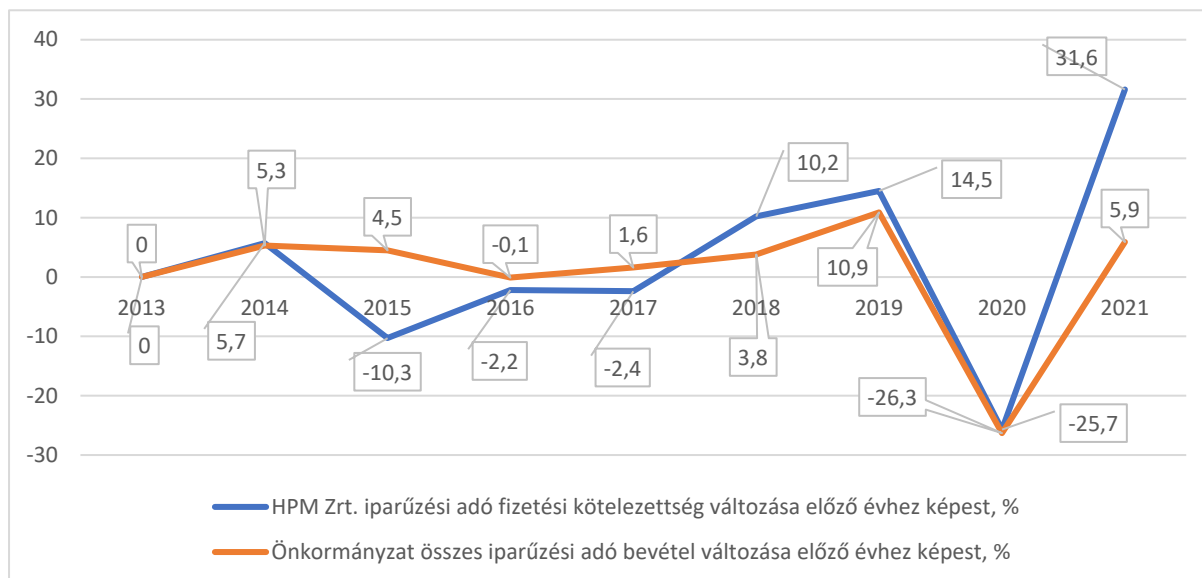
kompenzált. Herend ilyen szemszögből szerencsés helyzetben van, hiszen a 25 000 fő alatti települések a teljes adóbevételkiesést megkapták.

Herenden kiemelt kockázati tényező a bevételi kitettség, mely olyan függőségi viszony, ahol egy önkormányzat pénzügyi helyzetét meghatározó bevételek nagysága külső körülmények hatására azonnal és kedvezőtlen irányba változhat. A helyi adókból származó bevétel bevételi kitettséget jelent az önkormányzatunknak, mivel 2013-2021 között az iparüzési adóbevétel átlagban 60%-a egy adóalanytól érkezett. Ez történetesen a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. (továbbiakban HPM Zrt.), ahol az értékesítés nettó árbevétele 2021-ben 5 101 millió Ft, 2022-ben már 6 927 millió Ft. A forgóeszköz változása 19,6%-os, a saját tőke 12 094 millió Ft-ról 13 136 millió Ft-ra változott, mely 8,6%-os növekedést jelent 2021-2022 között.

A 16. számú ábrán bemutatom az önkormányzat iparüzési adóbevételének alakulását, párhuzamosan a Manufaktúra iparüzési adófizetési kötelezettségével. Az önkormányzat iparüzési adóbevételét a közhatalmi bevételekből számítottam ki, melynek átlagosan 93,4%-a az iparüzési adó, a Manufaktúra iparüzési adóját pedig az üzleti jelentések kiegészítő mellékletében található adatokból, csökkentve a követelésekkel az önkormányzat felé.

16. ábra: Az önkormányzat iparűzési adóbevételének és a HPM Zrt. iparűzési adófizetési kötelezettségének változása az előző évhez képest, 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés az önkormányzat Költségvetés beszámolói és a HPM Zrt. Üzleti jelentés kiegészítő mellékletei (2013-2021) alapján)



A 2014-ben a két arány változása még szinte egyforma, majd 2015-ben teljesen elkülönül, azonban 2016-tól szinte együtt változnak az értékek. 2015-ben a migrációs válság okozta gazdasági sokk az okozója a manufaktúra 10,3%-os iparűzési adóbevétel fizetési kötelezettség változásának, mely szoros korrelációban áll az árbevétellel. 2018-ban a manufaktúra megvásárolta az addig csak bérelt Budapest, Andrassy út 16. szám alatti ingatlant, mely jelentős árbevétel növekedést okozott a belföldi forgalomban, azonban az iparűzési adó sajnos nem a herendi önkormányzat kasszájába folyt be. Majd a következő radikális visszaesés 2020-ban következett be, mely a COVID-19 világjárványnak köszönhető. A turizmus és a megrendelések elmaradása szörnyű gazdasági visszaesést okozott a porcelángyárnál. Ennek egyenes következménye lett az iparűzési adóbevételek 26,3%-os csökkenése a 2019-es évhez képest. A HPM Zrt. adófizetési kötelezettségének a szórása 2014-2019 között 9,2%, azonban 2013-2021 között már 16,1%. Az önkormányzat iparűzési adóbevétel változásának a szórása 2014-2019 között 3,8%, 2013-2021 között 10,6%-ra nőtt. A 2014-2019 időszakban az alacsony szórás az arányok minimális változásának köszönhető, azonban az egész időszakot vizsgálva a 2015-ös és a 2020-as kilengések a szórásértékeket is erősen befolyásolták. Azt a tényt is figyelembe kell venni, hogy a porcelángyár nem csak Herend Város Önkormányzatának fizet iparűzési adót, hanem a márkaboltok után is, mindig az adott illetékességű önkormányzatnak. 2022-ben a porcelángyár értékesítés nettó árbevétele

6 927 millió Ft, ebből export árbevétel 5 085 millió Ft, az export árbevétel 73,4% az összes árbevételből. Arra szerettem volna rámutatni, hogy önkormányzatunk bevételi kitettsége hatalmas, mely közép és hosszútávú intézkedéseket követel meg tőlünk. Egy olyan helyi gazdaságélénkítő politikát, olyan előnyös gazdasági környezetet kell kialakítanunk, mely csábító lehet a székhelyet, telephelyet kialakítani szándékozó gazdasági szereplők számára. Szükséges elérni azt, hogy az iparüzési adóbevétel legalább 60-65%-a ne csak a Herendi Porcelánmanufaktúrától érkezzen. Ilyen arányszám mellett bátran kijelenthetem, hogy az adóbevétel meg fog duplázódni.

Még egy-két adat a manufaktúráról, hogy szemléltetni tudjam kisvárosunk milyen történelmi múltú és pénzügyileg erős manufaktúrával büszkélkedhet (Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Üzleti jelentése 2022.).

- Pénzügyi műveletek nyeresége 298 914 ezer Ft.
- Adózott eredmény 1 226 780 ezer Ft.
- Humán fejlesztésre fordított összeg 86 377 ezer Ft.
- Munkahelyi jólét-program 1 086 300 ezer Ft.
- Összes gyártott készáru 292 ezer darab.
- Kiadott ecsetek száma 13 900 darab.
- Termelésben felhasznált arany és platina mennyisége 35,7 kg.
- Összes munkaóra 1 218 929 óra.
- Gázfelhasználás 886 444 m³.
- Villanyfelhasználás 2 274 704 kWh.
- Vízfelhasználás 17 243 m³.
- Napi rezsiköltség 24 millió Ft.

A fentiekből megállapítható, hogy a Manufaktúra a 2022-es évi üzleti tervét a változó gazdasági környezet ellenére már jól teljesítette, sőt túlteljesítette, nyereségesen működik, növelte az árbevételt, megtartotta a munkahelyeket, növelte hatékonyságát. A versenytársakhoz képest a pénzügyi forrásait tekintve versenyelőnyben van. A manufaktúrának hitele nincs. (Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Üzleti jelentés kiegészítő melléklete 2022.).

A Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. részvényesei 2022. december 31-én:

Magyar Állam (MNV Zrt.) 25,0%+1 részvény arányban 301 760 eFt részesedéssel,

MRP Szervezet 42,8%-os arányban 516 920 eFt részesedéssel,

Munkavállalók 27,8%-os arányban 334 780 eFt részesedéssel,

HPM Zrt. 4,4%-os arányban 53 540 eFt részesedéssel.

A társaság jegyzett tőkéje 1 207 millió Forint. A részvények száma: 120 700 db, névértéke egyenként 10 000 Forint (Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Üzleti jelentés kiegészítő melléklete 2022.).

A változó gazdasági környezet rövid- és középtávon belül is okozhat olyan mértékű árbevétel és ezáltal iparüzési adóalap módosulást, mely az önkormányzat számára a tervezés lehetőségeit nagymértékben korlátozza. A költségvetés készítésekor a korábbi évek adataiból és a gazdasági prognózisból dolgozhatunk. Számolunk az inflációs hatásokkal, de nem tudunk olyan tényezőket figyelembe venni, amik esetlegesen, a bekövetkezésüknek kicsi az esélye, azonban a bekövetkezésükkor nagy, akár katasztrofális bevételkiesést okozhatnak. A költségvetésről szóló rendelet elfogadását követően évente akár öt alkalommal is szükséges volt módosítani költségvetésünket. A bevételek csökkenése a kitűzött feladatok számát módosította, természetesen negatív irányba. Logikus döntésnek bizonyult a fejlesztések, felújítások, beruházások, beszerzések számát módosítani, minthogy a számunkra elfogadható minőségből engedtünk volna. Költségvetés módosítást igényelt még az elnyert pályázati összegek előlege, vagy egésze az Államkincárnál vezetett számlánkon történő jóváírása. Idáig sikerült a költségvetés előirányzatainak a keretén belül maradnunk, azonban veszélyek leselkednek ránk. Akár lokális, akár regionális, akár országos, akár világgazdasági szinten oly mértékben ki vagyunk téve a változások szelének, amely szinten az idáig megszokott fejlődés-

bővülés tendenciája egyre távolodó reménynek tűnik. A jelenlegi célunk, hogy ezt az elért szintet önkormányzatunk képes legyen megtartani. Képes legyen intézményeit fenntartani, üzemeltetni, az állagromlásokat lassítani, akár megelőzni, a humánpolitikai eredményeit megtartani, lehetőségei szerint a civil és nonprofit szervezeteket támogatni. Egyszóval Herendet úgy üzemeltetni, működtetni, hogy a lakosság, a vállalkozások, a turisták továbbra is büszkék lehessenek Magyarország e ékkövére.

4.2.11. Herend szociális hálój

A város szociális ellátását két társulási intézmény is ellátja. Az önkormányzat pénzbeli és természetbeni támogatásokat nyújt a lakosoknak, míg a Herend Környéki Önkormányzatok Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat, valamint a Veszprémi Kistérség Többcélú Társulása által fenntartott Egyesített Szociális Intézmény vesz részt a szociális ellátásban.

Herend Város Önkormányzatának mindig az volt a célja, hogy megszüntesse a szegregációt és a kirekesztődést a településen. Kiemelten fontos számunkra, hogy a hátrányos helyzetű csoportok képzési és foglalkoztatási lehetőségeit növeljük, így lehetővé téve számukra, hogy akár aktívan részt vegyenek a munkaerőpiacon. Emellett fáradhatatlanul munkálkodunk azon, hogy minden lakosnak azonos hozzáférésre legyen a közszolgáltatásokhoz, az egészségügyi és a szociális szolgáltatásokhoz. Az értékeinkhez hűen küldetésünk része a környezeti normáknak megfelelő minőségi lakókörnyezet kialakítása a hátrányos helyzetű csoportok számára is. Ebben a fentebb említett két intézményen túl az önkormányzat szinte minden intézménye kisebb-nagyobb mértékben szerepet vállal. A Képviselő-testület kidolgozta a közép- és hosszútávú fejlesztési elképzeléseket. Ebben kiemelt figyelmet fordítunk a szociális ellátó rendszerre és hangsúlyozzuk a szociális szükségletek figyelemmel kísérésének fontosságát, valamint az ellátási formák ennek megfelelő szabályozását. Különösen hangsúlyosak az időskorú lakosság szociális problémái és javasoljuk az alapszolgáltatások bővítését a kistérségi intézményeknek is. Herend Város Önkormányzata 2011-ben elfogadta az új Településrendezési tervet, amely magába foglalja a településszerkezeti tervet és a településfejlesztési koncepciót. A településfejlesztési koncepció egy olyan stratégiai dokumentum, amely meghatározza a település jövőbeni fejlődésének fő irányvonalait és fejlesztési prioritásait. A koncepcióban szerepelnek olyan tervek, mint a kulturális, sport- és szórakoztató intézmények fejlesztése, a Majolika-liget városrészhez kapcsolódó területek fejlesztése és a városközpont kialakítása. 2016-ban és 2018-ban

Képviselő-testületünk elfogadta, majd módosította az Integrált Településfejlesztési Stratégiát, amely szintén meghatározza a település jövőbeli fejlődési irányait és prioritásait.

Herend Környéki Önkormányzatok Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat: Herend és a Herend környéki önkormányzatok a családsegítést és a gyermekjóléti szolgáltatást társulásban végzik és 2023-tól Herend, Csehbánya, Bánd, Márkó, Kislőd, Magyarpolány és Szentgál településeken érhetőek el. A gyermekjóléti szolgálat célja a gyermekek és gyermekeket nevelő családok esélyegyenlőségének biztosítása, amely magában foglalja a gyermekek családi környezetben történő nevelésének támogatását, a veszélyeztetettség megelőzését és kezelését a településeken. A szociális alapszolgáltatások, mint a nappali ellátás, szociális étkeztetés és házi segítségnyújtás Herend város területén a Veszprémi Kistérség Többcélú Társulása által fenntartott Egyesített Szociális Intézmény (ESZI) keretein belül működnek. Az ESZI részeként működik a herendi Idősek Klubja is.

Herenden nincs olyan lakos, aki klasszikus értelemben vett mélyszegénységben vagy nyomorban élne. Ugyanakkor a településen egyre több család szembesül megélhetési és lakhatási problémákkal, amelyeket a munkanélküliség, a munkahelyek hiánya és az elhelyezkedési nehézségek okoznak. Az önkormányzat kiemelt figyelmet fordít azokra, akik szerény körülmények között élnek és akiknek megélhetési nehézségeik vannak. A településen a roma közösség létszáma elenyésző, nincs pontos információ arról, hogy hányan vallották magukat roma származásúnak a 2022. évi népszámláláskor.

A szegénység egy összetett jelenség, amit számos társadalmi tényező befolyásol. Ennek középpontjában állnak a társadalmi és kulturális hátrányok, szociális képzettség hiányosságok, alacsony iskolai végzettség, munkanélküliség, egészségi állapot, családi helyzet, de leginkább a jövedelem szintje. Herend városában az elmúlt időszakban nőtt a családok jövedelme, részben a minimálberek emelkedése és a munkahelyek számának növekedése miatt. Az önkormányzat segélyezési gyakorlatában tapasztalható, hogy egyre kevesebb ember kér segítséget. Vannak például egyedülállók vagy rokkantak, akik évek óta szociális ellátásban részesülnek, de ezeknek a családoknak a száma 2021-re húszra csökkent.

A helyi lakosok nagy része szerény, átlagos körülmények között él. Azonban a lakásfenntartás egyre nehezebb terhet jelent a lakosságnak. A rezsi költségek még mindig magasak a jövedelemhez képest és sokak számára gondot okoz a lakáshitel törlesztése. Sok

család előre fizetős mérőkészülékeket használ villany- és gázszolgáltatásokhoz. Több család nem tudja fizetni a lakáshitel törlesztő részleteit és sokan visszabérelték lakásaikat az államtól.

Az inaktív lakosság és a nagyon alacsony jövedelemmel rendelkezők körében általában alacsonyabb az iskolai végzettség, különösen az 8. osztályos iskolai végzettség a jellemző. A szakmával rendelkezők körében kevesebb a munkanélküli. Sokan vállalnak mellékállást vagy alkalmi munkát a jövedelemük kiegészítésének érdekében.

A családok többsége saját tulajdonú családi házakban vagy lakásokban él, de az albérletben élők száma is növekszik. Több generáció együttélését is egyre gyakrabban tapasztaljuk és egyre többen művelik meg a családi házakhoz tartozó kerteket, így csökkenteni lehet az élelmiszer költségeket.

Önkormányzatunknál 2023-ban már teljesen megszűnt a közfoglalkoztatás. A Herenden élő állandó lakosság 52%-a rendelkezik jövedelemmel, ami kedvezőnek tekinthető, különösen annak fényében, hogy az aktív korú lakosok aránya (15-64 évesek) 2021-ben 65,5%.

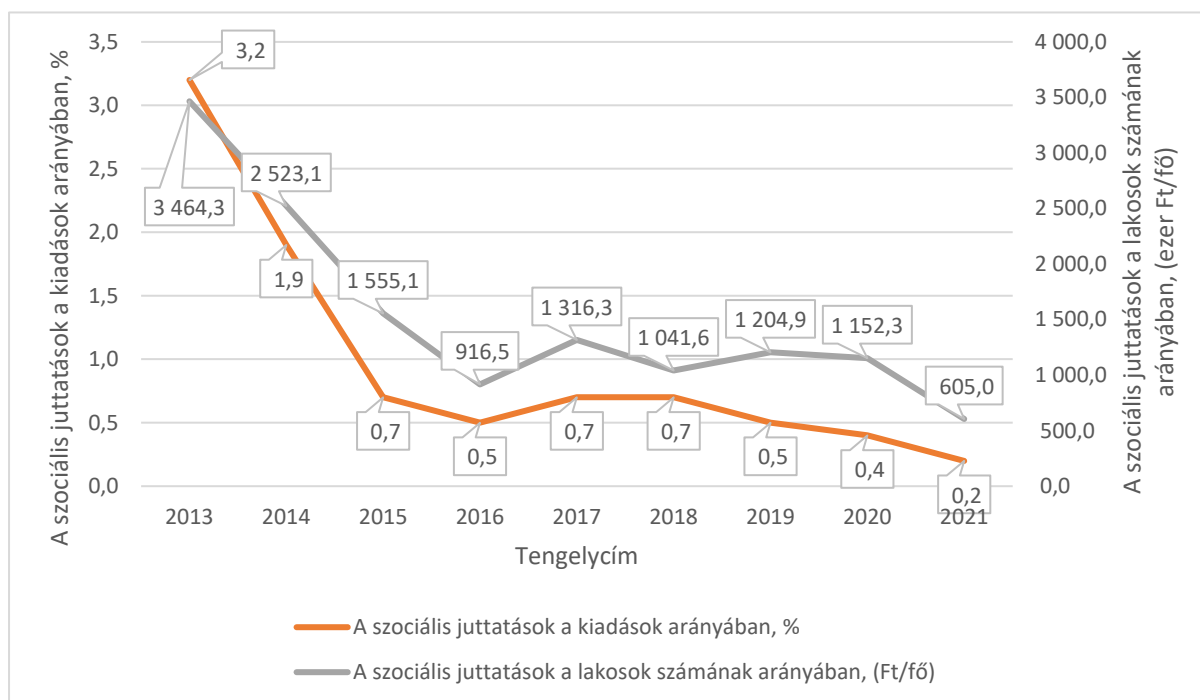
Az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és ellátásokról többször is módosult az elmúlt évek során. Ezeket a módosításokat a Képviselő-testületünk beépítette a helyi szabályozásba, az önkormányzat által nyújtott szociális ellátások és települési támogatások helyi szabályairól szóló 6/2015. (II.27.) önkormányzati rendeletébe, mely rendelet szerint a települési támogatás formájában nyújtott ellátások: a lakásfenntartási támogatás, a gyógyszer-támogatás, a temetési támogatás és a rendkívüli települési támogatás. Az egyéb szociális ellátások keretében nyújtott támogatások közé tartozik a gyermekétkeztetési kedvezmény, a beiskolázási segély és a születési támogatás.

Az aktív korúak ellátásának körében jogosultak a munkaképes személyek foglalkoztatást helyettesítő támogatásra, az egészségkárosodottak és 14 év alatti gyermeket nevelő személyek pedig egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásra, amennyiben megfelelnek a jogszabályban meghatározott jogosultsági feltételeknek. A foglalkoztatást helyettesítő támogatás jogosultságát évente felül kell vizsgálni és a felülvizsgálat során minden támogatottnak legalább és évente 30 nap munkaviszonyt kell igazolnia (Herend Város Önkormányzatának 33/2019. (III.18.) számú és 53/2023. (IV.20.) számú határozata).

A 17. számú ábrán látható tendencia nem herendi jellegzetesség. A 2013-as évet követően a szociális juttatások aránya meredek zuhanásba kezdett. A csökkenés legjelentősebb oka a közfoglalkoztatás népszerűségének köszönhető. Itt a népszerűség alatt azt értem, hogy a foglalkoztatást helyettesítő támogatásoknál magasabb jövedelmet lehetett elérni. A népszerűsége nem volt teljes, hiszen volt népszerűtlen része is: a munka. A fizetésért meg kellett dolgozni. A juttatások csökkenése egészen 2016-ig tartott, majd 0,3%-os sávban mozgott egészen 2021-ig. Az érintett fiatalabb korosztály ma már magasabb iskolai végzettséget ér el, így nagyobb eséllyel jelennek meg a munkaerőpiacon. Azok a lakosok, akik sokáig a szociális hálóban látták a megoldást, a széleskörű programoknak köszönhetően és persze a szemléletváltásuknak köszönhetően is el tudtak helyezkedni. Sajnos nem mindenki, de a programok és az önkormányzat erőfeszítései sikeresek voltak. Kettő olyan pályázatunkat is támogatásra alkalmasnak minősítették, ahol a pályázatnak volt olyan része, mely a szegregált településrészen lakók életminőségén hivatott javítani. A fejlesztés célja volt, hogy a segítségünkkel egy élő közösséget hozzunk létre, a szegregátum állapotához igazított fejlesztéseket indíthassunk el és hidat teremtsünk a város és a szegregátumban élők között. Fontos célunk, hogy az ott élők érezzék, hogy mellettük állunk, értünk dolgozunk, hogy a végére a szegregátum közössége képes legyen önállóan is szembenézni az őket érő kihívásokkal és képes legyen felvállalni, kezelni saját problémáikat. A programok, kirándulások, tanfolyamok, közösségépítő rendezvények mind azt a célt szolgálták, hogy ne kirekesztettként, szegregátumként tekintsenek a településrészre és magukra. 2018. februárjától 9 fős kisbusz szállította a gyermekeket óvodába, iskolába, a felnőtteket, zömében az időseket bevásárolni, orvoshoz, gyógyszertárba, hiszen a távolsági buszközlekedés egy racionalizálásnak köszönhetően napi 2-4 járatra csökkent. A pályázat hároméves fenntartási kötelezettsége után az önkormányzatunk a kisbusz járatot saját költségén tovább üzemeltette, illetve 2022. október 1-től már a Tanyagondnoki Szolgáltatás keretein belül történik meg a gyermekek-felnőttek utaztatása. Van még mit tenni, a legnehezebb része, hogy igazából csak azokon tudunk segíteni, életminőségét javítani, életét megkönnyíteni, aki hagyja. Sok esetben a lakosok részéről nagy mértékű ellenállásba ütközünk és felvetődik a kérdés: Érdemes ezt tovább csinálni? Érdemes, mert amikor látni akár a sok gyermeket, akik nagyon szerény körülmények között nevelkednek, amikor meleg ételhez csak az iskolai menzán jutnak és apró kis kedvességeknek is nagyon tudnak örülni, akkor már el is dőlt a kérdés: igen, tovább kell csinálni, szinte bármi áron, mert ezek a nemzedékek már értékelni fogják azt, hogy egy önkormányzat a nehézségei ellenére is a hónuk alá nyúl és felemeli őket.

17. ábra: A szociális juttatások alakulása a kiadások és a lakosok számának arányában Herenden, 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)



4.2.12. A 2013-2021 időszakban elnyert pályázatok

Önkormányzatunk többször is sikeresen pályázott a vizsgált időszakban. A pályázatokat a mellékletben található 4. és 5. számú táblázatban mutatom be. 23 db pályázatunkat támogatták, a pályázatok döntő többsége 100%-os intenzitású, azonban ilyen intenzitású pályázatok mellett is előfordulnak olyan tételek, amelyek nem szerepelnek a támogatott tevékenységek között. Így a nem támogatott tevékenységekre elszámolt költségeket is önerőként tüntettem fel, hiszen a pályázati célok megvalósulását szolgálják. Az elnyert támogatások, a képviselő-testület racionális döntései, a célok megfogalmazása mind-mind hozzájárult ahhoz, hogy városunk ilyen fényben tündökölhessen. Herend sikertörténetének részesei a lakosok, akik ötletekkel, türelemmel segítettek minket; a vállalkozások, akik a jogszabályi kötelezettségeiken felül támogatják városunkat, a rászorulókat, rendezvényeinket, civil szervezeteinket; a közintézmények, melyek minden döntésünket támogatták, a szervezésben, kivitelezésben a lehetőségeikhez képest maximálisan kivették a részüket; a civil szervezetek, melyek sokat segítettek a rendezvényeinken, illetve országos-, Európa- és világversenyekre elvitték jóhírünket.

A 4. és a 5. számú táblázatban összegyűjtöttem a 2013-2021 közötti nyertes pályázatokat finanszírozásuk szerint. Míg a hazai finanszírozású pályázatoknál az összes elnyert támogatásnak 8,9%-a volt az önrész, addig az EU finanszírozású projekteknél már csak 3%. A vizsgált időszakban az összes elnyert támogatás: 1 800 231 959 Ft. A táblázatokból is kiolvasható, hogy sikerült viszonylag kevés pénzből, kevesebb, mint 65 millió forintból 1,8 milliárd forint fejlesztést kivitelezni. A pályázatok kiválasztásánál fontos szempont volt testületünk helyismerete, a lakossági igények pontos ismerete és azok a célkitűzések, melyek megvalósításához saját forrás nem állt rendelkezésre. Fontos a prioritizálás, vannak fontosabb feladatok, sürgősebb célok, melyek között szerepel a csapadékvíz elvezető rendszer felújítása-bővítése, a belterületi utak állapotának javítása, közintézmények infrastrukturális fejlesztése, gépek-berendezések cseréje.

A helyi tervek és prioritások kiemelkedő fontosságúak. Herend Város képviselő-testülete egységes és hatékonyan meghatározza a célokat. Magyarországon 3154 település található, mindegyik saját jogos igényekkel rendelkezik. Hálásak vagyunk a vármegyei politikusoknak, önkormányzati vezetőknek, a kormányhivatal vezetőinek és különösen az országgyűlési képviselőknek, akik nélkül a hangunkat aligha hallották volna meg.

5. Összegzés és következtetések

Herend városának társadalmi-gazdasági helyzetfeltárása során mélyebb vizsgálatokat végeztem az alkalmazott módszertan segítségével és a tapasztalatomat, a szakirodalmat, az önkormányzat adatbázisait és az internetet segítségül hívva még mélyebben és átfogóan újraértelmeztem a településünk pozitív-negatív mutatóinak adatait. A vizsgált időszak alatt lehetőségem nyílt betekintést nyerni városunk jövőbeli változásaiba és tendenciáiba. A megállapítások alapján azt mondhatjuk, hogy Herend város, a Veszprém vármegyében található földrajzi elhelyezkedése miatt, kiemelkedő jövőbeni fejlődési lehetőségekkel rendelkezik. Hosszú távon, a Budapest-Székesfehérvár-Veszprém-Rábfüzes vonalon elhelyezkedő terület gazdasági, infrastrukturális és társadalmi szempontból is kedvező lehetőségeket kínál.

A település elhelyezkedési előnyét jól kihasználja és gyors elérhetőséget biztosít a környező városok irányába. Akár Veszprémbe, akár Ajkára utazva könnyen és gyorsan el lehet jutni. Herend mindössze 9 km távolságra található a vármegyeszékhelytől, Veszprémtől és Ajka is csak 15 km távolságra van. Ezenkívül Herendet érinti az egyik legrégebbi, 8. számú főútvonal, amely révén könnyedén megközelíthető már Székesfehérvár és Budapest is. Természetesen terveink között szerepel, hogy további belterületi buszmegállót létesítsünk, a MÁV-val folytatjuk az egyeztetéseket, hiszen 2023. tavaszától nem állnak meg a személyszállító vonatok Herenden. Számunkra ez elfogadhatatlan, azonban még hosszú tárgyalások előtt állunk, kitartásunk fáradhatatlan.

A társadalmi mutatók elemzésekor az infrastruktúra, mind vonalas, mind humán szempontból hozzájárult az elmúlt évek során a település demográfiai helyzetének lassú, de folyamatos emelkedéséhez. A születések számának növekvő tendenciáját csak a 2015-ös és a 2019-es év szakította meg. Azonban sajnos a halálozási arány átlagban 6 fővel még mindig meghaladja a születések számát, ami egy urna alakú korfa és nem egy párhuzamos, hanem inkább szétnyíló öregedési és fiatalodási index kialakulásához vezet. Az állandó lakosság szempontjából vizsgálva megállapítható, hogy a vándorlási egyenleg hozzájárul a helyi népesség növekedéséhez. 2013-ban, 2016-ban és 2020-ban volt csak negatív az egyenlet eredménye, míg a többi év a társadalmi gyarapodás és fejlődés jeleit mutatja. Negatív tendencia a település korcsoport szerinti eloszlása és a magas halálozási arány.

A település társadalmi fejlődése szorosan összefügg a foglalkoztatási mutatókkal, mivel ezek a mutatók az itt élő lakosságon alapulnak. A vizsgáltam az álláskereső arányát a 2013 és 2021 évek között. Ebben az időszakban tanulmányoztam a nyilvántartott álláskereső és a hosszabb ideje nyilvántartott álláskereső számát és arányát. A nyilvántartott álláskereső aránya a lakónépességhez képest a legmagasabb 2013-ban volt, elérte a 2%-ot. Ezt követően ez az arány folyamatosan csökkent. Az egy éven túl nyilvántartott álláskereső száma is csökkent ezen időszak alatt.

Az adatok alapján látható, hogy a nyilvántartott álláskereső aránya folyamatosan csökken az időszak során. A társadalmi és foglalkoztatási mutatók ismeretében elmondható, hogy Herenden javuló tendencia figyelhető meg. Ugyanakkor kiemelendő továbbra is a magas halálozási arány problémája. Ennek csökkentése érdekében a gyermekvállalás ösztönzése elengedhetetlen. Ha nő a születések száma, az pozitívan befolyásolja a település korfa szerkezetét. A kormány családtámogatási programjai megoldást kínálhatnak a születési arány emelésére. A meglátásom szerint az otthonteremtéshez jelenleg sokan inkább a vidéki és kisvárosi lehetőségeket választják az emberek.

A letelepedni vágyók körében kiemelkedő jelentősége van az infrastruktúra fejlettségének. Egy település infrastrukturális ellátottságát több szempont alapján értékelhetjük. A dolgozatomban a módszertan segítségével elemzést végeztem különböző infrastrukturális mutatókról. A település életminőségét meghatározó tényezők közé tartozik a közszolgáltatások, az oktatás, az egészségügy és a szociális ellátás. Városunkban az oktatási és nevelési intézmények 1 és 14 év között, a bölcsődétől az általános iskoláig végzik a gyermekek oktatását. A sikeres pályázatoknak köszönhetően ezek az intézmények energiahatékonyan működhetnek és modern infrastruktúrával rendelkeznek. Az egészségügyi és szociális ellátás is kiemelt szerepet kap a település életében. Az egészségügyi alapszolgáltatások teljesek, a felszerelések és berendezések cseréjével és bővítésével a szolgáltatás minőségét szeretnénk még tovább fokozni. A szociális feladatok kiemelt jelentőséggel bírnak Herend Majolika-liget településrészében. A szükséges fejlesztések megvalósultak, illetve jelenleg is folyamatban vannak annak érdekében, hogy a településrészen élők szegregációja jelentős mértékben csökkenjen, akár teljes mértékben megszűnhessen. Természetesen a településen élő idősök is kiemelt figyelmet kell, hogy kapjanak. Az idősklub teljesen új építésű épületet fog kapni 2024-ben, ahol a mai kor

követelményeinek és elvárásainak megfelelő és modern épületben sokkal több foglalkoztatási lehetőség lesz.

A település alapvető közüzemi infrastruktúrával is rendelkezik, ideértve az elektromosság, víz, gáz és szennyvízhálózatot. A kommunális hulladék elszállítása és szelektív hulladékgyűjtés is biztosított. A településen, belterületen a lakások 100%-a csatlakozik a közüzemi vízhálózathoz, a csatornahálózatba való csatlakozás aránya is megközelíti a 100%-ot. Herenden csak 12 ingatlan nincs rácsatlakozva a szennyvízhálózatra. A Gördülő Fejlesztési Tervben konkrét feladatokat és elképzeléseket határozzunk meg közösen a víziközmű-szolgáltatóval. Kiemelt jelentőséggel bír a szolgáltatás biztonságának a fejlesztése, ehhez természetesen több km vezetékszakasz cseréje, továbbá a szennyvíztisztító telep kapacitásbővítése szükséges. A pályázati lehetőségeket vizsgálva a forrást közösen próbáljuk előteremteni.

A 21. században az infokommunikációs kapcsolatok is kiemelt jelentőséggel bírnak, településünkön több szolgáltató is biztosítja az internet- és kábeltelevíziós szolgáltatást, hogy kielégítse a település lakosságának magasfokú igényeit. Az infrastrukturális mutatók alapján az a következtetésem, hogy a település nem csak hogy megfelelő közszolgáltatásokkal rendelkezik, hanem önkormányzatunk is elkötelezett a korszerű és modern infrastruktúra és az élhető városi környezet megteremtése mellett.

Annak érdekében, hogy az átlagos piaci árnál kedvezőbb árat érjünk el, az önkormányzat csatlakozott egy önkormányzati beszerzési csoporthoz és közbeszerzési eljárás alapján megkötött közszolgáltatási szerződés a közvilágítás és az intézmények villamosenergia ellátásának költségeinek csökkentét szolgálja. Herend továbbra is egy önkormányzati beszerzési csoport tagjaként vesz részt a villamosenergia beszerzésben. Az önkormányzat és intézményei gázellátásának biztosítására versenyeztetést követően 2022. október 1-től kétéves szolgáltatói szerződést kötöttünk az E.ON Közép-dunántúli Gázhálózati Zrt.-vel.

A közműdíjak csökkentése érdekében továbbra is figyelmet kell fordítani az átlagos piaci árál kedvezőbb tarifákra. Mielőtt elkezdenénk bármilyen tervezett beruházást, fontos vizsgálni az esetleges hosszú távú működtetési költségeket annak érdekében, hogy megbizonyosodjunk arról, hogy az önkormányzat számára fenntarthatóak és kezelhetőek lesznek.

Vizsgáltam a 2013-2021-ben önkormányzatunk bevételeit, kiemelt figyelmet szentelve a közhatalmi bevételekre, azon belül az iparűzési adóra. Herend bevételi kitettsége nagy, az iparűzési adó 60%-a egy adóalanytól érkezik, a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt-től. Nagy feladat elé állított minket az a tény, hogy az adóbevételek arányának változása szinte párhuzamosan változik a manufaktúra adófizetési kötelezettségének arányával. Az önkormányzat vizsgálta és továbbra is vizsgálja a bevételnövelés érdekében újabb helyi adónemek (építményadó, telekadó és települési adó) bevezetésének lehetőségét, illetve a kommunális adó külterületre történő kiterjesztését. A települési adó termőföldre, mint adótárgyra való bevezetése a herendi közigazgatási területen lévő alacsony jövedelmezőségű termőföldek miatt hátrányosan érintené a földtulajdonosok érdekeit. A 2023-as évben a termőföld adóztatásának a lehetősége egy jogszabályváltozás következtében teljesen meg is szűnt.

Az önkormányzat saját működési bevételeinek növelési lehetőségeit kell megkeresni. Olyan helyi adórendszert kell működtetni, amely megfelel a helyi adópolitika elvárásainak és hatékony eszköze az önkormányzat saját forrása növelésének úgy, hogy figyelembe veszi a helyi gazdálkodó szervezetek és a lakosság teherbíró képességét is. Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete az 51/2016.(III.25.) önkormányzati határozatával értékesítésre kijelölt közműves telkek hirdetése, értékesítése folyamatosan történik. A "B" lakóövezetbe tartozó nem közművesített ingatlanokat Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete a 114/2018. (X.17.) számú önkormányzati határozatával értékesítésre kijelölte. Az önkormányzati közalapítványokat bevonta a feladatellátásba és forrásteremtésbe, például az személyi jövedelemadó 1 %-ának összegyűjtése. Az önkormányzati alapítású közalapítványok bevételei folyamatosan csökkennek, ugyanakkor a működési költségek folyamatosan emelkednek. Az önkormányzati kinnlevőségek behajtásához szükséges intézkedések megtétele és a helyi adóhátralékokat végrehajtási intézkedésekkel csökkenteni szükséges. Javaslatot kell kidolgozni az egyes vagyontárgyak megfelelő hasznosítására, a felesleges vagyontárgyak kihasználására, különösen a bérbeadás lehetőségére, valamint az egyes vagyontárgyak értékesítésére. A helyi településrendezési eszközök módosítása során kiemelt figyelmet kell fordítanunk a helyi gazdaság fejlesztési igényeire. Városunknak továbbra is törekednie kell arra, hogy a gazdasági programjában meghatározott célkitűzéseket hitelfelvétel nélkül, minél több pályázati forrás bevonásával valósítsa meg.

Az önkormányzati források már nem elegendőek a helyi infrastruktúra fejlesztéséhez vagy nagyobb beruházások megvalósításához, ezért az önkormányzat igyekszik kihasználni a pályázati lehetőségeket is. Vizsgáltam 2013 és 2021 között a nyertes pályázatokat, melyek megvalósulásával településünk látványosan fejlődhetett és a több, mint 1,8 milliárd Ft támogatást felhasználva olyan fejlesztéseket hajtottunk végre, melyek a település arculatát, infrastruktúráját és szolgáltatásait olyan magas minőségű szintre emelték, mely szint kiemelkedő a régiókban, illetve csábító a településünkön letelepedni vágyók körében. Városunk fejlődésének velejárója az ingatlanok árának az emelkedése. Veszprémet és a Balaton környékét nem számítva a járásban az ingatlan négyzetméter árak Herenden a legmagasabbak. Az eredményesen megvalósult projektek révén biztosítottuk a modern infrastruktúrát és csökkentettük a környezeti terhelést, miközben gazdaságosabb működtetési feltételeket teremtettünk a közintézmények számára. Ezek az eredményes fejlesztések hosszú távon új gazdasági és társadalmi lehetőségeket teremtenek, tovább javítva a társadalmi és infrastrukturális körülményeket (Herend Város Önkormányzata 67/2020.(V.12.) számú határozata).

6. Összefoglalás

Dolgozatomban Herend város társadalmi és gazdasági fejlődését vizsgáltam 2013-2021 között. Elemeztem Herend város történelmét, kialakulását, elnéptelenedését és újra benépesítését. A történelmi visszatekintés során vizsgáltam a Herendi Porcelángyár kialakulását, hiszen városunk történelmének, jelenének és remélem jövőjének is meghatározó szereplője. Az önkormányzat vizsgálatát a geológiai, topográfiai és infrastrukturális elemzésével kezdtem. Herend földrajzi elhelyezkedése ideálisnak mondható, közel van a vármegyeszékhely. Megállapítottam, hogy városunk előnyös elhelyezkedéssel bír a 8. számú főút mellett. A tömegközlekedés szempontjából csak a buszközlekedésnek van jelentősége, mert a személyszállító vonatok településünkön már nem állnak meg. Településünk mind humán, mind a vonalas infrastruktúra szempontjából előnyös helyzetben van. Belterületen a teljes lefedettség biztosított, így sok közép-dunántúli települést megelőzve lehetünk büszkék településünk műszaki infrastrukturális kiépítettségére. Elemeztem a lakosság gázfogyasztását és megállapítást nyert, hogy egy fatüzelés hagyományokkal rendelkező bakonyi településen átlagban csak 16,3% a gázt nem fogyasztók aránya. A lakoságtól elszállított szilárd települési hulladék mennyisége a vizsgált 9 évben 20%-kal nőtt, ami jelentős, ha figyelembe vesszük, hogy a szelektíven gyűjthető hulladékok zöme már nem kerül bele a kommunális hulladék gyűjtődénybe. Herend infokommunikációs fejlettsége megfelel a 21. századi igényeknek és elvárásoknak. Szinte az összes mobilszolgáltató és kettő vezetékes szolgáltató termékei elérhetőek településünkön, így a lakosság a szerencsés versenyhelyzetben a számára legmegfelelőbb szolgáltatási szerződések között válogathat. Városunk nevelési-oktatási helyzetképe nagyon kedvező, hiszen 30 férőhelyes bölcsődével és 120 férőhelyes óvodával rendelkezünk, majdnem 100%-os kihasználtság mellett. Iskolánkat a Veszprémi Tankerületi Központ működteti 2018-tól átlagban és tanévenként 370 diákkal. Herend erős sváb hagyományokkal rendelkező település. A nemzetiségi nevelés lehetőségeit messzemenőkéig kihasználjuk az óvodában és az iskolában is, a gyermeknek örökölt nemzetiségi hagyományok ápolását és a német nyelvtanulást adjuk át. Szociális ellátás terén szintén kiváló képességekkel rendelkezünk, a törvényi szabályozást kiegészítve helyi rendeletben pontosítjuk a szociálisan rászorulókat támogathatóságát. Szerencsére a segélyezés egyre kisebb jelentőséggel bír, azonban az idősebb korosztály fokozottabb figyelmet érdemel. Széles szociális intézményi ellátottsággal segítjük azokat az embereket és családokat, akik sajnos rákényszerülnek a támogatásra. Az egészségügyi alapszolgáltatások széles skálája található meg Herenden

gyermek és felnőtt háziorvossal, fogorvossal, gyógyszerházzal. A település demográfiai mutatói sajnos az országos tendenciát követik kicsiben. A lakosságszám 2013 óta folyamatosan csökkent, de 2019-2021-ben a csökkenés megállt és stagnált. A születési és halálozási ráta változása is bizakodásra ad okot, hiszen 2021-ben 0,3% volt csak a különbség. Egy település lakosainak a számát a belföldi vándorlási egyenleg is befolyásolja. Herenden a be- és elvándorlás szinte elenyésző mértékű, így nem indokolt kiemelt feladatként kezelnünk. A fiatalodási és öregedési index is sajnos nem a legkedvezőbb, településünk is előregedőben van. Reméljük a kormányzati intézkedések hatására egy drasztikus és pozitív változás fog bekövetkezni a jövőben. Foglalkoztatást is vizsgálva megállapítottam, hogy a javuló tendenciának köszönhetően egyre kevesebb a munkanélküli lakos. A gazdaságélénkítő hatások következtében Herenden is munkaerőhiány lépett fel, melyet a vállalatok, vállalkozások sokszor külföldi munkaerővel tudtak csak pótolni. Vizsgálatom tárgya volt a vállalkozások számának, kiskereskedelmi egységek számának alakulása. Az önkormányzat, mint gazdasági szervezetet fontos elem egy település működésében, fejlődésében. Bemutattam a közfeladatokat és saját bevételi forrásait. A saját bevételi források közül az iparűzési adót, mint legfőbb bevételi forrást vizsgáltam. Az iparűzési adót vizsgáltam az önkormányzat és a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. szemszögéből is. Kiemeltem a bevételi kitettséget, jellemeztem a bevételi kitettség okát, megváltoztatásának esetleges lehetőségét. Az adóbevételek jelentik a költségvetési tervezés alapját, próbálunk minden esetben forrást biztosítani céljaink megvalósításához, azonban mint minden költségvetés, rengeteg befolyásoló tényező esetleges hatását kiküszöbölni nem tudjuk. A 2013-2021-es években Herend sokat és sikeresen pályázott. Ebben az időszakban több, mint 1,8 milliárd forint pályázati forrást nyertünk, melyhez mindössze 64,7 millió forint önrészt volt szükséges biztosítani. Ezek a számok kiemelten eredményesnek számítanak. Településünk rengeteget fejlődhetett minden szempontból. Többek között kül- és belterületi utak újulhattak meg, intézmények bővíthettek és energetikai beruházásoknak köszönhetően modernebbek és energiatakarékosabbak lettek. Településünk a minőségi fejlesztéseknek köszönhetően egy vonzó bakonyi kisváros képében csalogatja a vidéki élet szépségeit keresőket, az itt lakók számára pedig magas minőségű települési színvonalat és széles szolgáltatásspektrumú közszolgáltatásokat biztosít.

7. Mellékletek

2. táblázat: A településre vonatkozó infrastrukturális jellemzők alakulása 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)

Megnevezés	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/2013, %
Népesség (fő)	3547	3533	3493	3522	3494	3483	3494	3494	3494	98,5
Lakásállomány (db)	1313	1315	1315	1319	1320	1326	1336	1346	1352	103
Lakásállomány (db/1000 fő)	370,2	372,2	376,5	374,5	377,8	380,7	382,4	385,2	386,9	104,5
Háztartási gázfogyasztók száma (db)	1104	1095	1101	1107	1101	1110	1114	1124	1134	102,7
A háztartások részére szolgáltatott gáz mennyisége (1000 m3)	1524	1267	1448	1444	1413	1412	1399	1366	1691	111
A háztartások gázfogyasztása (1000 m3/lakás)	1,16	0,96	1,1	1,09	1,07	1,06	1,05	1,01	1,25	107,8
Háztartási gázfogyasztók és a lakásállomány aránya (%)	84,1	83,3	83,7	83,9	83,4	83,7	83,4	83,5	83,9	99,8
A lakosságtól elszállított települési hulladék (tonna)	576,7	576,5	708,7	615,9	636,6	776,8	645,8	681,1	681,6	118,2
A lakosságtól elszállított települési hulladék (tonna/lakás)	0,44	0,44	0,54	0,47	0,48	0,59	0,48	0,51	0,5	114,8

3. táblázat: A településre vándorlási egyenlegének alakulása 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés KSH (2013-2021) adatok alapján)

Megnevezés	Lakónépesség száma (fő)	Belföldi elvándorlások száma (eset)	Belföldi odavándorlások száma (eset)	Különbség (eset)	Vándorlási egyenleg (‰)
2013	3411	210	187	-23	-6,7
2014	3384	200	216	16	4,7
2015	3367	212	230	18	5,3
2016	3373	252	222	-30	-8,9
2017	3334	257	261	4	1,2
2018	3349	228	235	7	2,1
2019	3346	247	286	39	11,7
2020	3390	258	223	-35	-10,3
2021	3351	223	245	22	6,6
Átlag	3367,2	231,9	233,9	2,0	0,6

4. táblázat: A hazai finanszírozású pályázatok kimutatása 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés Herend Város Önkormányzatának nyilvántartása az elnyert pályázatokról alapján (2013-2021))

Pályázat megnevezése	Elnyert támogatás, Ft	Saját forrás, Ft
Itthon vagy-Magyarország szeretlek programsorozat	250 000	0
Itthon vagy-Magyarország szeretlek programsorozat	425 000	
Rendkívüli szociális támogatás	70 460	0
A települési önkormányzatok könyvtári célú érdekeltségnövelő támogatása	261 670	
Közművelődési érdekeltségnövelő támogatás	110 000	228 000
Sportpark	14 848 789	0
Közművelődési érdekeltségnövelő támogatás	187 000	482 877
Muzeális intézmények szakmai támogatása (Kubinyi Ágoston Program)	9 000 000	3 588 850
Vis maior pályázat	2 881 000	0
Vis maior pályázat	3 416 000	0
Téli rezsicsökkentés	780 000	0
Jó adatszolgáltató önkormányzatok támogatása	750 000	0
A határon túli magyarsággal kapcsolatos egyes támogatások	1 000 000	0
30 éve szabadon Emlékévhez kapcsolódó „Szabadságkoncert” könnyűzenei program	4 999 800	0
Temető fejlesztése	4 998 283	0
Orvosi eszköz	2 977 923	0
Közösségi tér ki-/átalakítás és foglalkoztatás	16 790 000	0
Magyar Labdarúgó Szövetség Óvodai Pályaépítési Program	16 221 698	1 802 411
Építési telek kialakítása, közművesítése	14 999 999	0
Bakonyi rendezvények, képzések, hálózati tevékenységek támogatása	1 954 997	345 000
Önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések 2021	19 287 028	10 385 323
Út, híd, kerékpárforgalmi létesítmény építése/felújítása	30 419 498	0
Óvodai játszóudvar és közterületi játszótér fejlesztése	4 972 304	0
Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok fejlesztése	24 696 225	0
Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa	5 000 000	0
Felelős állattartás elősegítése	376 494	0
Kistelepülési önkormányzati rendezvények támogatása	966 000	0
Az illegális hulladéklerakók felszámolása- Tisztítsuk meg az országot projekt	5 495 100	0
Gyermekeink védelmében informatikai rendszerhez kapcsolódó eszközbeszerzés	568 455	0
Összesen	188 703 723	16 832 461
Saját forrás/elnyert támogatás, %		8,9

5. táblázat: EU finanszírozású pályázatok kimutatása 2013-2021

(Forrás: Saját szerkesztés Herend Város Önkormányzatának nyilvántartása az elnyert pályázatokról alapján (2013-2021))

Pályázat megnevezése	Elnyert támogatás, Ft	Saját forrás, Ft
Herend kisvárosi településképinek és településbiztonságának fejlesztése	10 000 000	6 403 471
Fotovoltaikus fejlesztés Herend város épületein	31 738 424	0
Herend Önkormányzat épületeinek energetikai fejlesztése	14 994 125	0
Városrészeket összekötő kerékpárút Herenden	270 000 000	0
Herend Környéki Önkormányzatok Család és Gyermekjóléti Szolgálatának fejlesztése	19 999 977	2 071 643
Herend-Bányatelep felzárkóztatását elősegítő komplex programok	55 000 048	0
Herend zöld várossá fejlesztése	408 749 422	27 683 030
Herend, Bányatelep leromlott városi területének infrastrukturális rehabilitációja	150 786 921	0
Herend Város Önkormányzata ASP központhoz való csatlakozása	7 000 000	0
Gépek beszerzése külterületi utak karbantartásához	9 481 010	3 700 572
Herend és Szentgál települések közötti kerékpárút létesítése	17 535 898	0
Közösségfejlesztő programok megvalósítása	603 402	0
Herend, Bányatelepen játszótér építése	2 999 997	929 508
Bel-és csapadék-vízvédelmi létesítmények fejlesztése	84 202 628	0
Bölcsődei férőhelybővítés	199 148 770	0
Herendi tószínpadi estek	1 954 997	345 000
Horgászturizmus fejlesztése	249 764 100	0
Külterületi útfejlesztés	77 568 517	6 766 941
Összesen	1 611 528 236	47 900 165
Saját forrás/elnyert támogatás, %		3,0

8. Irodalomjegyzék

Papír alapú források:

Állami Számvevőszéki jelentés a települési önkormányzatok adóztatási tevékenységének vizsgálatáról. K.n. 2010.

Arnold Mária: Adalékok Herend nemzetiségi lakosainak életéhez a századfordulótól a II. világháború végéig. Herend, Kézirat. 1994.

Bányai János–Scháner Bálint–Pesovár János–Rásky Mihályné: Herend község krónikája. Herend, K.n. 1976.

Bél Mátyás: Veszprém megye leírása. Veszprém, A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai. 1989.

Beluszky Pál: A kisfalvakról tárgyilagosan, Budapest, Kossuth könyvkiadó. 1984.

dr. Layer Károly: A Herendi Porcellángyár története. Budapest, A múzeumbarátok egyesülete. 1921.

dr. Sikota Győző: Herend porcelánművészete. Budapest, Műszaki könyvkiadó. 1984.

dr. Sikota Győző: Herendi porcelán. Budapest, Műszaki könyvkiadó. 1970.

Erdős Éva: Önkormányzati pénzügyek, az önkormányzatok gazdálkodási rendszere. Budapest, Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem, Vezető- és Továbbképző Intézet. 2014.

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 10/2018. (V.30.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 10/2019. (V.13.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 11/2015. (V.6.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 14/2020. (VI.10.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 5/2014. (V.6.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 6/2021. (V.13.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 7/2016. (V.6.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 9/2017. (V.29.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 9/2022. (V.27.) számú rendelete

Herend Város Önkormányzatának Esélyegyenlőségi Programja

Herend Város Önkormányzatának Helyi Építési Szabályzata

Herend Város Önkormányzatának Herend Zöld Várossá fejlesztése pályázat megvalósíthatósági tanulmánya

Herend Város Önkormányzatának Integrált Településfejlesztési Stratégiája

Herend Város Önkormányzatának Kulturális Örökségvédelmi Hatástanulmánya

Herend Város Önkormányzatának Leromlott településrészek infrastrukturális rehabilitációja pályázat előkészítő tanulmánya

Herend Város Önkormányzatának Projekt-előkészítő tanulmánya

Herend Város Önkormányzatának Stabilizációs Programja 2013-2021

Herend Város Önkormányzatának Települési Arculati Kézikönyve

Herend Város Önkormányzatának Településszerkezeti terve

Herend város Önkormányzatának Településszerkezeti terve

Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Üzleti jelentés kiegészítő melléklete. K.n. 2013-2022.

Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Üzleti jelentése. K.n. 2013-2022.

Hudi József: Herend története: egy bakonyi község múltja és jelene. Veszprém, Herendi Német Kisebbségi Önkormányzat. 1998.

Kovacsics József: Veszprém megye helytörténeti lexikona. Budapest, Akadémiai kiadó. 1964.

Kozma László: Herendi krónika, Herend, K.n. 1995.

Molnár László: A herendi porcelángyár az 1873-as bécsi világkiállítás idején. Budapest, Művészettörténeti Értesítő. 1978.

Pesovár János: Krónika. Herend, K.n. 1976.

Szamkó Józsefné és Sándorné Új Éva: Számviteli és gazdálkodási változások az államháztartás területén. Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft. 2016.

Veszprém Megyei Levéltár V.341. Herend község képviselő-testületi jegyzőkönyv. K.n. 1905. március 4.

Zoltán Zoltán: Az infrastruktúra fejlesztésének elvei és hatásmechanizmusa. Budapest, Közgazdasági Szemle. 1976.

Internetes források:

Digitális Képtár: Herend címere. (Internet1, Internet2) Letöltés dátuma: 2023.10.06. forrás: <https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=017442>

Fellegi Miklós: Iparüzési adó érvek-ellenérvek. Gazdaságtudományi Közlemények. Budapest, 2012. Letöltés dátuma: 2023.10.16. forrás: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/13322/5464.pdf>

Hold Lexikon honlapja. (Internet3) Letöltés dátuma: 2023.10.18. forrás: <https://hold.hu/lexikon/kontraciklikus>

Központi Statisztikai Hivatal Tájékoztató Adatbázis. (Internet4) Letöltés dátuma: 2023.10.06. forrás: statinfo.ksh.hu/Statinfo/QueryServlet?openLink=106db6d22606344040f2dc9442bf27cf993d2821719ad4e269869a370a323f66

Jogszabályok:

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 114/2018. (X.17.) számú határozata

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 33/2019. (III.18.) számú határozata

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 51/2016. (III.25.) számú határozata

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 53/2023. (IV.20.) számú határozata

Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 67/2020. (V.12.) számú határozata

Nemzeti Jogszabálytár: 1990. évi C. törvény a helyi adókról. Letöltés dátuma:

2023.10.12. forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/1990-100-00-00>

Nemzeti Jogszabálytár: 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális

ellátásokról. Letöltés dátuma: 2023.10.14. forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/1993-3-00-00>

Nemzeti Jogszabálytár: 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi

önkormányzatairól (Mötv.). Letöltés dátuma: 2023.10.10. forrás:

<https://njt.hu/jogszabaly/2011-189-00-00>

Nemzeti Jogszabálytár: Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 18/2010.

(XII.21.) számú rendelete. Letöltés dátuma: 2023.10.10. forrás

<https://or.njt.hu/eli/v01/734060/r/2010/18>

Nemzeti Jogszabálytár: Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 12/2014. (X.1.)

számú rendelete. Letöltés dátuma: 2023.10.12. forrás:

<https://or.njt.hu/eli/v01/734060/r/2014/12>

Nemzeti Jogszabálytár: Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 6/2015. (II.27.)

önkormányzati rendelete. Letöltés dátuma: 2023.10.14. forrás:

<https://or.njt.hu/eli/v01/734060/r/2015/6>

Nemzeti Jogszabálytár: Herend Város Önkormányzat Képviselő-testülete 5/2013.

(III.29.) rendelete. Letöltés dátuma: 2023.10.10. forrás:

<https://or.njt.hu/eli/v01/734060/r/2013/5>

Nemzeti Jogszabálytár: Magyarország 2020. évi központi költségvetésének a vészhelyzettel összefüggő szabályairól szóló 92/2020.(IV.6.) Kormányrendelet. Letöltés dátuma: 2023.10.15. forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2020-92-20-22>

Nemzeti Jogszabálytár: Magyarország Alaptörvénye. Letöltés dátuma: 2023.10.06. forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-4301-02-00>

Nemzeti Választási Iroda: Helyi önkormányzati választások 2019 – Herend. Letöltés dátuma: 2023.10.06. forrás: https://www.valasztas.hu/telepules-adatlap_onk2019?_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_formDate=325036800000000&p_p_id=onknavigacio_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet__prpVltId=294&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet__prpVltId=687&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet__prpMegyeKod=19&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet__prpTelepulesKod=076&_onknavigacio_WAR_nvinvrportlet_settlement=Herend

9. Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. ábra: Herend város címere	11
2. ábra: Herend város településszerkezete	18
3. ábra: A háztartások gázfogyasztás szerinti arányának alakulása Herenden, 2013-2021	20
4. ábra: A lakosságtól elszállított települési hulladék mennyisége 2013-2021, tonna.....	21
5. ábra: A lakosság információs és kommunikációs kapcsolata 2013-2021	22
6. ábra: Herend lakosságának alakulása 2013-2021, fő	25
7. ábra: Herend halálozási és születési rátájának alakulása 2013-2021	26
8. ábra: A vándorlási egyenleg alakulása településünkön 2013-2021, ‰	27
9. ábra: A település korfája 2021-ben, fő.....	28
10. ábra: A település fiatalodási és öregedési indexe 2014-2021	29
11. ábra: A nyilvántartott álláskereső, a 180 napon túl nyilvántartott álláskereső és a lakónépesség aránya 2013-2021.....	32
12. ábra: A regisztrált gazdasági szervezetek száma és aránya a településen 2013-2021	34
13. ábra: A regisztrált kiskereskedelmi egységek száma és aránya a településen 2013-2021	35
14. ábra: A nonprofit és civil szervezetek száma Herenden, 2013-2021	39
15. ábra: A közhatalmi bevétel és az egy lakosra jutó közhatalmi bevétel alakulása Herenden, 2013-2021.....	43
16. ábra: Az önkormányzat iparűzési adóbevételének és a HPM Zrt. iparűzési adófizetési kötelezettségének változása az előző évhez képest, 2013-2021	45
17. ábra: A szociális juttatások alakulása a kiadások és a lakosok számának arányában Herenden, 2013-2021	52
 1. táblázat: Herend elérhetősége közúton	17
2. táblázat: A településre vonatkozó infrastrukturális jellemzők alakulása 2013-2021	61
3. táblázat: A településre vándorlási egyenlegének alakulása 2013-2021	61
4. táblázat: A hazai finanszírozású pályázatok kimutatása 2013-2021	62
5. táblázat: EU finanszírozású pályázatok kimutatása 2013-2021	63

10. Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: HEGYI GÁBOR
A Hallgató Neptun kódja: TOC82A
A dolgozat címe: HEREND VÁROS TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI FEJLŐDÉSE
2013-2021 KÖZÖTT
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet MATE
A konzulens tanszékének a neve: Vidék- és Területfejlesztési Tanszék Georgikon Campus

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023. év november hó 02. nap


Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Hegy Gábor (hallgató Neptun azonosítója: T0C82A) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot/ a záróvizsgán történő védeésre **javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: nem

Kelt: 2023 év november hó 03. nap



belső konzulens